

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ**
**Практичні завдання для самостійної роботи студентів
ГПФ та ГФ денної і заочної форм навчання**

2014

Українська мова за професійним спрямуванням: Практичні завдання для самостійної роботи студентів ГПФ та ГФ денної і заочної форм навчання /Укл. Онуфрієнко Г.С., Полежасва Н.А., Аверіна І.І./ За заг. ред. Г.С. Онуфрієнко. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. – 58 с.

Авторський колектив:

Онуфрієнко Галина Сергіївна,

доцент, доктор філософії у філологічних науках, доцент кафедри ЗМП, керівник НДР 08512

Полежасва Ніна Антонівна, старший викладач кафедри ЗМП

Аверіна Інна Іванівна, викладач кафедри ЗМП

Рецензент: **Зубець Н.О.**, доцент, кандидат філологічних наук, доцент кафедри сучасної української мови ЗНУ

Комп'ютерний набір: Меснянкін С.В., Полежасва Н.А., Аверіна І.І.

Відповідальний за випуск: зав. кафедри загальної мовної підготовки Бондарчук К.С.

Практичні завдання розроблено згідно з принципами сучасної лінгводидактики та відповідно до концепції третього етапу «Лексика мови спеціальності в комплексних завданнях рубіжного та підсумкового контролів з УМПС кафедральної НДР 08512 «Системно-структурна організація лексичного ярусу мови спеціальності» (2012-2015pp.).

Затверджено засіданням кафедри ЗМП

Протокол № 5 від 13.02.2014

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Комплексна самостійна робота №1. Фонетичні та орфографічні норми української мови.....	7
Комплексна самостійна робота №2. Орфографічні та лексичні норми української мови.....	9
Комплексна самостійна робота №3. Орфографічні та морфологічні норми української мови.....	12
Комплексна самостійна робота № 4. Синтаксичні та пунктуаційні норми. Словосполучення, просте речення, просте ускладнене речення.....	15
Комплексна самостійна робота № 5. Синтаксичні, пунктуаційні, стилістичні норми української мови. Складносурядне речення.....	30
Комплексна самостійна робота № 6. Складнопідрядне речення.....	34
Комплексна самостійна робота № 7. Складне безсполучникове речення.....	40
Підсумкова комплексна самостійна робота №1. Чинні норми української мови.....	49
Підсумкова комплексна самостійна робота №2. Текст і культура мовлення, мовне коригування, переклад.....	52
Література.....	56

...Возвеличу
 Малих отих рабів німих!
 Я на сторожі коло їх
 Поставлю с л о в о.

Тарас Шевченко

Єдиний скарб у тебе – рідна мова,
 Заклятий для сусідського хижацтва:
 Вона твого життя міцна основа,
 Певніша над усі скарби й багатства.

П.Куліш

УКРАЇНСЬКА АБЕТКА

Аа Бб Вв Гг Гг Дд Ее Єе Жж Зз Ии Іі
 Її Йй Кк Лл Мм Нн Оо Пп Рр Сс Тт
 Уу Фф Хх Цц Чч Шш Щщ ь Юю Яя

РОСІЙСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа Бб Вв Гг Дд Ее Ее Жж Зз Ии Йй
 Кк Лл Мм Нн Оо Пп Рр Сс Тт Уу Фф
 Хх Цц Чч Шш Щщ ь ы ь Ээ Юю Яя

ПЕРЕДМОВА

Уся молодь мусить добре усвідомити собі, що її найперший обов'язок перед своїм народом – навчитися літературної мови...

I. Огієнко

Знання державної мови – життєва потреба кожного громадянина, оскільки в межах держави саме вона є гарантом офіційних взаємин, і це обов'язково виявляється у сферах освіти, науки та професійної діяльності. Через своє усне й писемне мовлення кожна особистість самореалізується, духовно зростає, інтелектуально й професійно еволюціонує.

У мовленні людини відбиваються її інтелігентність, загальна освіченість, свідомість, духовність, ступінь толерантності в комунікації, естетика, смаки, культурний рівень та досвід спілкування, переконання, дискутування. Немає жодної думки поза словом, а звідси пошуки слова – це пошуки думки. Студентська молодь має плекати красиве і витончене, вправне і шляхетне, гнучке у формах і багате на значеннєвий спектр, барвисте і милозвучне, досконале і дивовижне українське слово, бо рідна мова – то найцінніший духовний скарб, що є унікальним і невичерпно живлющим джерелом безсмертя народу.

Пропоновані лінгводидактичні матеріали для самостійної роботи розроблено для студентів другого курсу відповідно до змісту модуля 1 «Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного мовлення» нововведеної обов'язкової навчальної дисципліни УМПС, а також придатні для слухачів підготовчих курсів, що готуються до ЗНО. Завдання відповідають вимогам сучасної лінгводидактики до самостійної роботи в умовах Болонського процесу. Дидактичний матеріал дібрано з трьох комунікативно важливих для користувачів функціональних стилів сучасної української мови – художнього, публіцистичного і наукового, що сприятиме їх гармонійному розвитку та допомагатиме у сприйнятті університетських навчальних дисциплін українською мовою. Навчальний матеріал згрупований у комплексні самостійні роботи (КСР) з чіткою структурою, вмотивованою принципами української лінгводидактики. Користувачам запропоновано різні види завдань для самостійної

аудиторної і позааудиторної роботи на знання чинних мовних норм. Поміж завдань – і тестові, і репродуктивні, і креативні. До багатьох завдань подано зразок виконання.

Виконання тестових завдань активно сприятиме розвитку навичок оперативної мисленнево-мовленнєвої діяльності, а відповіді для самоконтролю, якими супроводжуються найскладніші завдання, допоможуть здійснювати самоаналіз, самоконтроль і самокоригування для вдосконалення набутих знань, умінь, навичок, аби вправно користуватися українською мовою. Всі завдання є поліфункціональними (навчально-контрольними, контрольнo-коригувальними, з великим просвітницьким та виховним потенціалом), що дозволяє реалізувати індивідуальний, диференційований та комплексний підходи у навчанні.

Оцінювання виконаних КСР здійснюється за визначеною бальною системою (max = 100) з урахуванням кількості, складності та обсягу контрольованих позицій у завданнях. За кожне виправлення змінюється один бал.

Роботу над завданнями доцільно розпочинати з чіткого усвідомлення їх мети, обсягів і вимог виконання. Труднощі, що виникатимуть, слід намагатися долати самостійно, актуалізувавши за рекомендованою навчальною літературою відповідні правила і переконавшись у правильності обраного рішення. Всі завдання відповідають програмним вимогам першого модуля опановуваної навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», є реально розв'язуваними і під силу кожному, хто прагне вчитися, не зупиняючись, та пам'ятає давню народну мудрість: яка людина – таке і її мовлення.

Г.С. Онуфрієнко

КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА №1

Фонетичні та орфографічні норми української мови

Структура: 10 завдань для самостійної роботи (словникові розподільні диктанти з елементами тестування, творчі завдання, тестові завдання).

За кожне виправлення змінюється один бал.

Завдання 1.1. Запишіть чотирма колонками наведені слова: 1) з апострофом; 2) з м'яким знаком; 3) з апострофом та м'яким знаком; 4) без апострофа та/чи м'якого знака. Усно поясніть чинними правилами.

Св.ятослав, повітр.я, невід.ємніст., ател.є, біл.ше, юнац.кий, цв.ях, без.язикий, комп.ютер, В.ячеслав, міс.кий, діагонал., пор.ядок, всер.оз, р.яд, бур.ян, людс.кіст., близ.кий, від.їзд, з.ясувати, об.єднати, об.єкт, б.юрократ, б.юро, слов.янс.кий, тр.х.ярусний, л.вів.яни, зав.яз., прізвис.ко, б.юст, міл.он, сл.оза, суб.єкт, без.ядерний, об.ява, Придніпров.я, впор.ядкувати, вечер.я, спеціал.ніст., громадс.кіст., Ковал.ов, полум.яний, возз.єднання, р.ясний, гар.ячий, гет.ман, пан.європейс.кий, б.юджет, перемир.я, від.їжджати, довір.я, запам.ятати, паралел.ний, св.ященний, сяд.те, обов.язок, взаємозв.язок, діт.ми, Приазов.я, роз.яснити, ур.ядовий, п.єса, невід.ємний, Котляревс.кий, пів.яблука, відр.ядження, східнослов.янс.кий, суб.єктивніст., взірец., мен.ше, обов.язковіст., с.оодні, гірс.кий, зв.язківец., Хар.ків.

Відповіді для самоконтролю:

- 1) з апострофом – 25 слів;
- 2) з м'яким знаком – 21 слово;
- 3) з апострофом та м'яким знаком – 10 слів;
- 4) без апострофа та/чи м'якого знака – 19 слів.

Завдання 1.2. Запишіть двома колонками подані слова: 1) з подовженими та / або подвоєними приголосними; 2) без подвоєних та подовжених приголосних. Усно поясніть чинними правилами.

Донеч.ина, мит.ю, юн.іс.ю, питан.ь, розкіш.ю, сторіч., письмен.ик, жит.ів, подорож.ю, суд.ів, стат.ей, відкрит.ів, ріл.я, чесніст.ю, облич., знан.ь, л.єш, облич.я, бов.аніти, виконан.ий, закон.ий, козач.ина, зроблен.ий, попереджен.я, здійснен.ий,

пояснен..я, прийнят..я, якіст..ю, гуман..ий, від..аний, старан..ий, кількіст..ю, непримирен..о, безглузд..я, сказан..ий, буден..ий, від..іл, аудіюван..я, завершен..ість, безлюд..я.

Відповіді для самоконтролю:

- 1) з подовженими та / або подвоєними приголосними – 25 слів;
- 2) без подвоєних та/чи подовжених приголосних – 15 слів.

Завдання 1.3. Проілюструйте власними прикладами (по 10 слова: 1) зі спрощенням груп приголосних; 2) без спрощення груп приголосних. Усно наведіть правила.

Зразок: вісник, контрастність.

Завдання 1.4 (max=2 бали). Запишіть 10 ланцюжків слів із термінологічної (наприклад, філософської, математичної, лінгвістичної, економічної, літературознавчої) лексики з чергуванням приголосних. Підкресліть приголосні, що чергуються.

Зразок: макроекономіка →(у) макроекономіці, макроекономічний.

Завдання 1.5. Проілюструйте чергування голосних 10 прикладами з термінологічної (наприклад, філософської, математичної, економічної, лінгвістичної, літературознавчої) лексики, поставивши друге слово у родовому відмінку однини. Підкресліть голосні, що чергуються, та назвіть морфеми, у яких відбувається це чергування.

Зразок: корінь – кореня; точність – точності.

Завдання 1.6. Визначте, у яких рядках в усіх словах однакова вимова приголосних: а) [г]; б) [ґ]. Обґрунтуйте свою відповідь.

- 1) про (г, ґ) рес, (г, ґ) ротеск, (г, ґ) рупа, (г, ґ)геологія, (г, ґ)генеза;
- 2) (г, ґ) азда, (г, ґ) валт, (г, ґ) рати (іменник), (г, ґ)анок, (г, ґ)ава;
- 3)(г, ґ)ромадянський, (г, ґ) ривня, (г, ґ)енерал, (г, ґ)евінт, (г, ґ)алактика.

Завдання 1.7. Визначте, який склад є нормативно наголошеним у всіх словах кожної з наведених груп:

- 1) Навчáння, завдáння, пізнáння, ненáвисть, експéрти, дефíс, озніáка.
- 2) Запитáння, зобов'язáння, клопотáння, каталóг, діалóг, весняній.
- 3) Пріýтель, кри́зовий, суджéння, щéлепа, діхáння, óлень, віпáдок.

Відповіді:

а) перший склад; б) другий склад; в) третій склад.

Завдання 1.8. Здійсніть фонетичний аналіз наведених слів.

Голубка, від'їжджати, легкий, серйозно, щирість, смієшся.

Завдання 1.9. (Затранскрибуйте подані слова. Підкресліть слово, в якому однакова кількість букв і звуків.

Навчаються, весілля, туристський, шістнадцять, щучка, від'їжджати.

Завдання 1.10. Запишіть по три слова з усіма відкритими складами та з усіма закритими складами.

Зразок: пра-во; кон-траст.

КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА №2

Орфографічні та лексичні норми української мови

Структура: 14 завдань для самостійної роботи (словникові розподільні диктанти з елементами тестування; добір українських та російських відповідників, антонімів, синонімів; тлумачення лексичного значення слів через контекст чи російськомовні еквіваленти; структурування морфемної будови слова; творчі завдання з культури мовлення)

Завдання 2.1. Запишіть за орфографічними нормами у чотири колонки (блоки) наведені назви об'єктів та імена суб'єктів, урахувавши наявність великої літери: 1) всі слова у власній назві з великої літери; 2) два слова у власній назві з великої літери; 3) одне слово у власній назві з великої літери; 4) всі слова з малої літери.

(З,з)апорізька (О,о)бласть, (В,в)улиця (Ж,ж)уковського, (З,з)олота (М,м)едаля, (Д,д)ень (Н,н)езалежності (У,у)країни, (П,п)едагогічна (Р,р)ада (Ш,ш)коли, (Ч,ч)умацький (Ш,ш)лях, (Е,е)кономічний (Ф,ф)акультет, (Р,р)ектор (У,у)ніверситету, (Д,д)авня (Г,г)реція, (О,о)рганізація (О,о)б'єднаних (Н,н)ацій, (Л,л)єся (У,у)країнка, (Я,я)рослав (М,м)удрий, (С,с)оломія (К,к)рушельницька, (Б,б)іла (Ц,ц)ерква, (К,к)онституція (У,у)країни, (К,к)андидат (Т,т)ехнічних (Н,н)аук, (З,з)ахідна (Є,є)вропа, (Д,д)ень (П,п)рацівника (О,о)світи (У,у)країни, (М,м)іжнародний (Д,д)ень (Р,р)ідної (М,м)ови, (Г,г)рінченків (С,с)ловник, (Д,д)ень (К,к)ієва, (Н,н)аціональна (А,а)кадемія (Н,н)аук (У,у)країни, (З,з)апорізький (М,м)узей (І,і)сторії (К,к)озацтва, (Д,д)екан (Г,г)уманітарного (Ф,ф)акультету, (П,п)резидент (У,у)країни, (Д,д)иректор (Л,л)іцею, (Д,д)ніпровська

(Н,н)абережна, (Д,д)ержавний (М,м)узей (У,у)країнського (Н,н)ародного (Д,д)екоративного (М,м)истецтва, (І,і)нститут (Е,е)лектродинаміки НАН (У,у)країни, (В,в)елика (Б,б)ританія, (Д,д)ержавний (П,п)рапор (У,у)країни, (Є,є)вропейське (Е,е)кономічне (С,с)півтовариство, (Д,д)ень (П,п)рав (Л,л)юдини, (П,п)очесна (Г,г)рамота, (І,і)нженерна (Е,е)літа

Відповіді для самоконтролю:

- 1) усі слова назви з великої літери – 14 назв;
- 2) два слова назви з великої літери – 3 назви;
- 3) одне слово назви з великої літери – 9 назв;
- 4) всі слова назви з малої літери – 10 назв.

Завдання 2.2. Запишіть українські відповідники до власних імен та географічних назв і прокоментуйте це чинними правилами.

Геннадий Авдеевич Арсеньев, Арина Сергеевна Герасимюк, Александра Алексеевна Винграновская, Зинаида Анатольевна Лавренева, Василий Николаевич Ольховский;

Андреевка, Антильские острова, Аскания-Нова, Беловежская Пуща (заповідник), Беларусь, Желтые Воды, Левобережье, Приазовская возвышенность, Черкасчина, Черное море, Кременчуг, Полесье.

Завдання 2.3. Утворіть синонімічні пари з наведеними словами та назвіть функції синонімів у різних функціональних стилях української мови.

Зразок: юрист – правник.

Вітчизна, гуманність, дискусія, інтелігентність, контраст, майбутнє, полілог, процент, регламент, фах.

Завдання 2.4. Поясніть у різні способи (через синоніми, антоніми, контекст, тлумачення тощо) лексичне значення наведених слів іншомовного походження.

Аналіз, аналогія, аргумент, гармонія, гіпотеза, ідентичний, менеджер, сертифікат, симптом, синтез.

Завдання 2.5. Поясніть засобами контексту (словосполученнями) або російським перекладом лексичне значення наведених паронімів.

Адресат – адресант, мова – мовлення, досвідчений – освічений, пригода – нагода, талан – талант.

Завдання 2.6. Запишіть п'ятьма колонками наведені слова із: 1) префіксом *з-*; 2) префіксом *с-*; 3) префіксом або початковим елементом *пре-*; 4) префіксом або початковим елементом *при-*; 5) префіксом або початковим елементом *прі-*.

..гуртуватися, ..проекувати, ..тискати, ..дійснити, ..мушений, ..мова, ..зидія, ..м'єра, ..годи, ..бігти, ..формулювати, ..гарний, ..мусовий, ..гадати, ..звище, ..дикат, ..датний, ..дніпровський, ..скіпливий, ..оритет, ..паркуватися, ..краси, ..ватизація, ..сяга, ..тензія, ..від, ..гноблений, ..ємний, ..мітивний, ..тендент, ..валювати, ..амбула, ..буток, ..пинення, ..думати.

Відповіді для самоконтролю:

- 1) з префіксом *з-* - 4 слова;
- 2) з префіксом *с-* - 3 слова;
- 3) з префіксом або початковим елементом *пре-* - 8 слів;
- 4) з префіксом або початковим елементом *при-* - 18 слів;
- 5) з префіксом *прі-* - 2 слова.

Завдання 2.7. Запишіть за чинними правилами наведені складні слова двома колонками: 1) неподільним словом; 2) через дефіс.

Життє(пис), (східно)слов'янський, прес(центр),
інженер(економіст), близько(споріднений), науково(технічний),
(загально)теоретичний, бюджетно(фінансовий), мисленнево
(мовленневий), фізико(математичний), (західно)європейський,
сільсько(господарський), історико(правовий), (віро)сповідання,
(правдо)подібність, (науково)дослідний, прем'єр(міністр)
батько(мати), навчально(виховний), ідейно(художній).

Відповіді для самоконтролю:

- 1) неподільне написання - 8 складних слів;
- 2) дефісне написання - 12 складних слів.

Завдання 2.8. (Здійсніть у графічний спосіб морфемний аналіз поданих слів, переконайте в його необхідності у формуванні потенційного словника та при вивченні правописних норм.

Беззастережно, безпорадність, викладач, добродійний, довір'я, листоноша, по-козацькому, притулок, світобачення, чинник.

Завдання 2.9. Наведіть максимальну кількість українських етикетних словесних формул для вітання, прощання, вибачення в контексті різних функціональних стилів.

Завдання 2.10. Назвіть типи лінгвістичних словників та визначте їх функції у професійній діяльності.

Завдання 2.11. Запишіть синоніми та антоніми до наведених слів і визначте частини мови.

Зразок: адвокат – захисник; адвокат – прокурор.

Говорити, розумний, радісно, доказ, спеціальність.

Завдання 2.12. Наведіть 3-5 прикладів омонімів з різних частин мови та поясніть їх лексичне значення.

Зразок: захід – захід сонця, організований захід, північний захід.

Завдання 2.13. Поясніть значення фразеологізмів.

Ряст топтати; не в тім'я битий; крига скресла.

Завдання 2.14. Наведіть фразеологічні синоніми.

Тримати язик за зубами, доводити справу до кінця, майстер своєї справи.

КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА № 3

Орфографічні та морфологічні норми української мови

Структура: 12 завдань для самостійної роботи (розподільні словникові диктанти з елементами тестування, творчі завдання, морфемний аналіз, творення слів, ступенювання прикметників, відмінювання іменників).

Завдання 3.1. Утворіть від наведених іменників форму родового відмінка однини і запишіть їх двома колонками з урахуванням закінчення: 1) -а/-я; 2) -у/-ю. Усно наведіть чинні правила.

Учень, абітурієнт, студент, водень, мовець, Олексій, кінь, колектив, кисень, сир, хліб, костюм, плащ, ніж, портфель, текст, кодекс, каталог, Київ, Харків, вокзал, завод, поверх, гараж, курінь, тиждень, відсоток, грам, метр, понеділок, університет, факультет, хутір, вітер, мороз, біль, автомобіль, атом, спосіб, водопровід.

Відповіді для самоконтролю:

- а) із закінченням -а/-я – 23 іменники;
б) із закінченням -у/-ю – 17 іменників.*

Завдання 3.2. Проілюструйте двома – трьома прикладами вплив закінчення іменника у родовому відмінку однини (-а/-я; -у/-ю) на значення слова. Складіть із ними речення.

Зразок: терміна (слово) – терміну (строк).

Завдання 3.3. Утворіть і запишіть форму орудного відмінка однини від наведених іменників. Графічно позначте закінчення іменників і наведіть чинні правила.

Вартість, височінь, галузь, загибель, кількість, кров, любов, мідь, міць, подорож, річ, роль.

Завдання 3.4. Утворіть форму кличного відмінка однини від наведених іменників і запишіть слова у п'ять колонок з урахуванням закінчення: 1) -о; 2) -е; 3) -є; 4) -ю; 5) -у. Графічно (квадратиком) позначте закінчення іменників.

Бабуся, батько, добродійка, доля, доня, друг, дружина, душа, Ілля, Київ, любов, Марія, матуся, мрія, Петро, радість, сестра, син, тато, читач.

Відповіді для самоконтролю:

- а) із закінченням -о – 3 іменники;
б) із закінченням -е – 8 іменників.
в) із закінченням -є – 2 іменники;
г) із закінченням -у – 4 іменники.
д) із закінченням -ю – 3 іменники.*

Завдання 3.5. Утворіть форму родового відмінка множини від наведених іменників і запишіть слова трьома колонками з урахуванням закінчення: 1) -ів; 2) -ей; 3) нульове. Графічно позначте закінчення іменників та усно поясніть чинними правилами.

Бажання, болото, весілля, гість, гроші, дебати, дощ, друг, життя, знання, киянин, місце, море, обличчя, око, підпис, поле, почуття, прізвище, солдат, товариш, учень, чоловік.

Відповіді для самоконтролю:

- а) із флексією **-ів** – 12 іменників ;
 б) із флексією **-ей** – 3 іменники;
 в) із **нульовою** флексією – 10 іменників.

Завдання 3.6. Утворіть від наведених іменників та прислівників за допомогою суфікса **-н-** прикметники чоловічого роду у називному відмінку однини і запишіть їх двома колонками з урахуванням закінчення: 1) **-ий**; 2) **-ій**. Позначте графічно закінчення прикметників. Поясніть невідповідність між кількістю слів і кількістю відповідей та усно поясніть чинними правилами.

Безодня, бідолаха, вчора, давно, дорога, друг, книга, колись, освіта, потік, рано, сторона, схід, сьогодні, хата.

Відповіді для самоконтролю:

- а) із закінченням **-ий** – 6 прикметників;
 б) із закінченням **-ій** – 10 прикметників.

Завдання 3.7. Утворіть, де можливо, просту і складену форми вищого та найвищого ступенів порівняння від наведених прикметників. Підкресліть формотворчі суфікси та префікси в ступеньованих прикметниках.

Зразок: простий – простіший, найпростіший...

Активний, кришталевий, металевий, новий, поганий.

Завдання 3.8. Провідмініяйте числівники *одні, вісім, шістьдесят, двісті, сімсот*. Усно наведіть правила відмінювання складних кількісних числівників.

Завдання 3.9. Утворіть і запишіть словосполучення, поєднавши числівники *два, три, чотири* з наведеними іменниками різного роду. Підкресліть закінчення іменників.

Атестат, будинок, викладач, завдання, задача, інженер, кафедра, озеро, ректор, товариш, університет, учень, училище, факультет, фах, чинник.

Завдання 3.10. Провідмініяйте займенники *вся, чия, ці, ніхто, що-небудь, щось* і складіть речення з підкресленим.

Завдання 3.11. Утворіть всі можливі форми дісприкметників та дісприслівників від наведених дієслів різного виду. Підкресліть суфікси.

Зразок: активізувати – активізуючий, активізований, активізуючи, активізувавши.

Переконувати, створити, керувати.

Завдання 3.12. Утворіть форми третьої особи множини від наведених дієслів та усно наведіть чинні правила. Складіть словосполучення.

Бачити, бігти, графити.

КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА № 4 **Синтаксичні та пунктуаційні норми. Словосполучення, просте речення, просте ускладнене речення**

Структура: 30 тестових завдань.

Завдання 4.1. Визначте, у якому рядку всі словосполучення ілюструють узгодження як тип підрядного зв'язку. Обґрунтуйте свою відповідь.

Відповіді:

- А.** Суспільний лад; шановний пане ректоре; слухали виступ; привчили до порядку; гарна на вигляд; твої переконання.
- Б.** Здобути перемогу; оригінальний текст; завзятий до науки; з чисті провини; відповідно до наказу; серед нічної тиші.
- В.** Художній образ; сад вечірній; чарівна усмішка; тривала розмова; тканина в горох; дизайнер Петренко.
- Г.** Гарненько обміркувати; міцний горішок; звільнитися з роботи; мовчати посміхаючись; неусипно пильнують; проникнути в серце.

Завдання 4.2. Визначте, у якому рядку всі словосполучення ілюструють керування як тип підрядного зв'язку. Обґрунтуйте свою відповідь.

Відповіді:

- А.** Підставити лице вітрові; зціляти недужих; молитися Богові; забрало шолома; зіскочити з коня; зустріч друзів.
- Б.** Свято у Львові; річка Рось; трапезувати за столом; символ правосуддя; весняний наступ; осінній триптих.

В. Місто Запоріжжя; аудиторії університету; університетські аудиторії; іспит з філософії; аудиторський облік; напрочуд шляхетно.
Г. Благородний вчинок; ставлення до навчання; соціальний стан людини; вичахле багаття; крижане повітря; бард Висоцький.

Завдання 4.3. Визначте, у якому рядку всі словосполучення ілюструють прилягання як тип підрядного зв'язку. Обґрунтуйте свою відповідь.

Відповіді:

А. Неусипно пильнують; особливо яскраво; тікати щодуху; читати лежачи; хочу побачити; прийшов попрощатися.
Б. Зібралися поспівати; наказати розібратися; мислити логічно; сидіти склавши руки; хочу плавати; швидко освоїтися.
В. Нарешті прибути; бачити на власні очі; розкинутися обабіч шляху; жити по-людськи; купити на ярмарку; опинитися поміж Сциллою і Харибдою.
Г. Згадати про Ніццу; слухати радіо; загадково дивитись; полинути високо вгору; різко відмовити; граціозно рухатись.

Завдання 4.4. Визначте, яке/які з наведених речень є простим за структурою. Обґрунтуйте свою відповідь.

Відповіді:

А. Я чув Бояна спів із давнини у перший день у першу мить війни. (*В.Сосюра*)
Б. А потім раптово впали густі сніги (*О.Кобилянська*).
В. Моє життя як ночі горобині (*Л.Костенко*).
Г. На гіллі рясному цвіт немов сніжинки (*О.Стешенко*).

Завдання 4.5. Визначте, який тип присудка за структурою ілюструють наведені речення: А – простий, Б – складений іменний, В – складений дієслівний, Г – складний (комбінація різних типів складених). Обґрунтуйте свою відповідь.

4.5.1. Передчуттям спокою і нудьги мене хвилює мертве листя долі. (*Є.Плужник*)
 4.5.2. Він лицар був високої мети (*Л.Костенко*).
 4.5.3. Я хочу про волю співати, усім дарувати любов... (*О.Олесь*).
 4.5.4. Сусіди з батьком радили мені з дитинства стати до праці хліборобом.
 4.5.5. Я був щасливий відчувать кохання (*А. Вільде*).

Завдання 4.6. Визначте, у яких реченнях граматична основа складається із підмета та складеного іменного присудка. Обґрунтуйте свою відповідь.

Відповіді:

- А. Суворих слів, холодних і жорстоких, перебираю низку, ніби чотки (*Л.Костенко*).
- Б. Давай загубимось на щастя у весні серед зірок, розплющених у небо (*В.Солодовников*).
- В. На лугах уже трави сонцем, соками, вітром напоєні (*Д. Павличко*).
- Г. Ніч наче озеро в берегах неба (*І. Нечуй-Левицький*).

Завдання 4.7. Визначте, за якими чинними правилами пунктуації української мови вжито тире у наведених реченнях: А – на місці пропущеного присудка, Б – на місці другорядного члена речення, В – між підметом і присудком-*infinitiv*, Г – між підметом і присудком, що є іменниками, Д – між підметом-іменником і присудком-*infinitiv*. Обґрунтуйте свою відповідь та назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

- 4.7.1. Ви молоді і сильні, за вами – майбутнє (*В.Сосюра*).
- 4.7.2. Зраджувати друзів – жахливо (*В.Качур*).
- 4.7.3. Учасниками ділового спілкування є органи та ланки управління – організації, заклади, підприємства, посадовці, працівники (*підручн.*).
- 4.7.4. Регулювати офіційні ділові відносини – основне призначення офіційно-ділового стилю (*підручн.*).
- 4.7.5. Найгірша помилка – вважати неминуче за доцільне. (*О.Гончар*)
- 4.7.6. Поет – перекладач мови природи на мову свого народу. (*В.Солодовников*)
- 4.7.7. Мова фаху – це важлива й обов'язкова частина фаху (*підручн.*).
- 4.7.8. Комп'ютер – це електронна програмована цифрова машина, електронний пристрій для виконання складних обчислень і перетворення даних, який керований спеціальними програмами (*підручн.*).
- 4.7.9. Дніпро і Хортиця – скарби любові (*В.Солодовников*).
- 4.7.10. Привчав мене батько трудитись до поту, а мати – любити пісні. (*П.Воронько*)
- 4.7.11. Українська мова – державна мова в Україні (*підручн.*).

4.7.12. Добре говорити – значить просто добре думати вголос.
(*Е. Ренан*)

Завдання 4.8. Визначте, в якому реченні треба вжити тире згідно з чинними нормами української пунктуації. Наведіть відповідні правила.

Відповіді:

А. Встає хмара з-за лиману а другая з поля (*Т.Шевченко*).

Б. А дочка ж у старостих ну чисто калина (*М.Вовчок*).

В. Найбільша праця митрополита Іларіона то переклад Біблії українською мовою (*Б.Лепкий*).

Г. Добрі діти доброго слова послухають лихі й дрючка не бояться.
(*Н.тв.*)

Д. Життя єдина мить (*О. Олесь*).

Завдання 4.9 Визначте, у якому наведеному без розділових знаків реченні треба вжити кому за чинними нормами української пунктуації. Наведіть відповідні правила.

Відповіді:

А. Під ногами стелеться зелений трав'яний килим (*Л. Горлач*).

Б. Німотний кипарис хороший мій знайомий суворо зводиться в мінливі небеса (*Л.Костенко*).

В. Повиті млою стоять у задумі стрункі тополі (*Л. Горлач*).

Г. У всякого своя доля і свій шлях широкий (*Б.Лепкий*).

Д. Назва Україна вперше згадана в Київському літописі 1187 року.
(*підручн.*)

Завдання 4.10. Визначте, які речення і чому є простими ускладненими за структурою. Обґрунтуйте свою відповідь правилами та назвіть найпоширеніші види ускладнень у простих реченнях наукового стилю мови.

Відповіді:

А. Усе в чеканні: спілі краплі рос, земля і місяць, вишні і тополі.
(*В.Сосюра*)

Б. Темна ніч, напоєна степовими пахощами, пропливала над Асканією (*О.Гончар*).

В. Жодної пташки не було чутно, крім стрікотіння степових коників (*О.Гончар*).

Г. Прийми мене, весно рожева, слугою твоєї краси (*Л.Костенко*).

Д. Ввічливість, уважність, чемність – основні вимоги мовного етикету (підручн.)

Завдання 4.11. Визначте, які види ускладнень ілюструють наведені прості речення А :– відокремлені обставини, Б – відокремлені означення, В – відокремлена прикладка, Г – однорідні члени речення, Д – звертання, Е – вставні слова (конструкції), назвіть найпоширеніші види ускладнень простих речень у діловому мовленні.

4.11.1. Село ще спить, мов немовля в колисці, лицем до Бога, долею на схід (В.Солодовников).

4.11.2. І сяє місяць у моїй криниці – мого дитинства зоряний політ. (В.Солодовников)

4.11.3. Текст документа обов'язково структурується абзацами, тобто відступами у початковому рядку тексту. (підручн.)

4.11.4. Домінанта стилю – найзагальніша його ознака, реалізована на всіх рівнях організації текстів (підручн.).

4.11.5. В піснях і труд, і даль походу, і жаль, і успіх, і любов, і гнів великого народу, і за народ пролита кров (М. Рильський).

4.11.6. Навчання, безперечно, найактивніший процес пізнання нового (газ.).

4.11.7. Безлюдне повітря, просте, піскувате й гаряче, нагадувало собою шматок південної пустелі (О.Гончар).

4.11.8. Ван Гог, свідомо присвятивши своє життя живопису, постійно самовдосконалювався, розвивав у собі енергію й думку (газ.).

4.11.9. Любіть травинку і тваринку, і сонце завтрашнього дня, вечірню в попелі жаринку, шляхетну інохідь коня (Л.Костенко).

4.11.10. Перпендикуляр, опущений з даної точки на дану площину, сполучає дану точку з такою площиною і лежить на перпендикулярній до площини прямій (підручн.).

Завдання 4.12. Визначте, в яких із наведених простих речень правильно вжито всі розділові знаки. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами української пунктуації.

Відповіді:

А. Ми чуєм трав зелений крик, дощів, задумані рефрени (І. Драч).

Б. Рівний залитий сонцем степ одразу припишк (О. Гончар).

В. Бурлаки стояли ні живі, ні мертві (І. Нечуй-Левицький).

Г. Абсолютні синоніми – слова, тотожні за лексичним значенням і стилістичним забарвленням (*підручн.*).

Д. Реквізити є обов'язковими елементами документів – ділових паперів (*підручн.*).

Е. у кожному.

Є. у жодному.

Завдання 4.13. Визначте, у якому із наведених речень треба вжити за чинними нормами української пунктуації лише одну кому. Обґрунтуйте свою відповідь правилами.

Відповіді:

А. Далекий світ купецька одіссея хмільне старе вино старовини. (*Л.Костенко*)

Б. Стефан Яворський як викладач Києво-Могилянського колегіуму поет і оратор був дуже популярний в освічених колах київської еліти. (*І.Шаров*)

В. Круглий і високий апетитно горбиться на столі рум'яний коровай. (*О.Довженко*)

Г. Лелеки або черногузи чи бузьки прилітають до нас навесні з півдня. (*підручн.*)

Д. Поняття «літературна мова» нерозривно пов'язане з поняттям мовної норми (*підручн.*)

Е. Граматика це розділ мовознавства що вивчає частини мови (*підручн.*).

Завдання 4.14. Визначте, у якому реченні треба вжити за чинними нормами української пунктуації дві коми. Обґрунтуйте свою відповідь правилами та назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

Відповіді:

А. Володар майже всієї Лівобережної України ясновельможний князь Ярема Вишневецький ось уже другий день ходить понурий і грізний (*Я.Качура*).

Б. Марко Вовчок за походженням росіянка глибоко вивчала життя українського народу (*підручн.*).

В. Славна запорізька земля край давніх легенд про волю і мужність січовиків мирно вирощує золоті хліба на вибитих колісах копитами козацьких коней степових просторах (*газ.*).

Г. І співав він пісню пісню лебедину пісню про озера сині і красу степів (*О.Олесь*).

Д. Крім газетної публіцистики виділяють кінопубліцистику ораторське мовлення (*підручн.*).

Завдання 4.15. Визначте, у якому з наведених речень треба вжити тире і три коми. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами української пунктуації та назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

Відповіді:

А. У густій мряці білій як молоко все пропадало небо гори ліси пастухи (*М.Стельмах*).

Б. Вишивка це майстерне творіння золотих рук народних умільців скарбниця вірувань звичаїв устремлінь (*підручн.*).

В. Із сивої давнини існували на землі чотири класичні добродесності а саме мудрість правосуддя помірність стійкість (*газ.*).

Г. З усіх два слова “Мати” і “Вітчизна” існують звіку тільки в однині. (*М.Рильський*)

Д. Офіційно-діловий стиль мови має такі підстили законодавчий дипломатичний адміністративно-канцелярський (*підручн.*).

Завдання 4.16. Визначте, у якому з наведених речень треба вжити три коми. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами української пунктуації та назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

Відповіді:

А. Безлюдна безвода безліса земля розляглась навкруги. (*А.Малишко*)

Б. Цвіте земля задивлена в свободу овіяна піснями освячена святами. (*М.Бажан*)

В. Люблю твій шум і шелест серед поля і серцем чую силу наливну. (*А. Малишко*)

Г. Була весна весела щедра мила промінням грала сипала квітки. (*Леся Українка*)

Д. Українська мова виконує широкий обсяг функцій вживається в різних сферах суспільного життя і задовольняє широкий спектр мисленнєвих комунікативних інформативних етичних та інших потреб людини (*підручн.*).

Завдання 4.17. Визначте, у якому з наведених простих речень відсутність розділових знаків відповідає чинним нормам української пунктуації. Обґрунтуйте свою відповідь правилами та назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

- А. Дощ йшов з самого початку і досі не переставав і не зменшувався. (*В.Гжицький*).
- Б. Говорили ті книжки про право кожного й про волю те право добувати (*газ.*).
- В. Для Січі запорожці завжди вибирали високе й сухе місце на березі Дніпра або якоїсь його протоки (*газ.*).
- Г. Довгі шляхи нашої України розкинулися у своїй першородній звабності на всі чотири сторони безкрайого світу (*газ.*).
- Д. В українській мові розрізняють північне північно-західне і північно-східне наріччя (*нідручн.*).

Завдання 4.18. Визначте, у якому простому реченні треба вжити двокрапку і дві коми. Обґрунтуйте свою відповідь правилами та назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

Відповіді:

- А. Лікувальну дію мають всі частини калинового куща квіти плоди кора (*журн.*).
- Б. Жито пшениця й овес все разом поспіло (*газ.*).
- В. Вчені філософи історики етнографи літературні критики письменники йдуть до Франка як до джерела наукових та літературно-мистецьких знань (*газ.*).
- Г. З виникненням християнства до мирських ознак людського духу додалися ще три богословські або небесні як-от віра надія любов. (*журн.*).
- Д. У зв'язку з виробничою необхідністю поросимо придбати обладнання вказане в доданому списку (*нідручн.*).

Завдання 4.19. Визначте, у якому з наведених простих речень неправильно вжито розділові знаки. Обґрунтуйте свою відповідь правилами та назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

Відповіді:

- А. Земля мов казка (*Б.Олійник*).
- Б. З моря здіймалась схожа на гірське пасмо хмара – чорна, важка, з суворими обрисами (*журн.*).

В. Сьогодні усе для тебе: озера, гаї, степи (*В.Симоненко*).

Г. Її ім'я приваблює і тепле, у пам'яті розтануло, як сніг (*Б.Олійник*).

Д. Акцентуаційна норма – узвичаєне наголошування слів (*підручн.*).

Завдання 4.20. Визначте, який відмінок є спеціалізованою формою вираження підмета і в українській, і в російській мовах. Проілюструйте відповідь двома реченнями (простим і простим ускладненим) філософської, математичної, економічної або лінгвістичної тематики.

Відповіді:

А – називний; Б – родовий; В – кличний;
Г – знахідний; Д – усі; Е – жоден.

Завдання 4.21. Визначте, які з наведених без розділових знаків простих ускладнених речень містять уточнюючу обставину. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами та відповідними розділовими знаками і назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

Відповіді:

А. Він був родом із Черкащини давньої козацької сторони (*І. Нечуй-Левицький*).

Б. Там за горами давно вже день і сяє сонце (*М. Коцюбинський*).

В. Із вирію летять курличучи ключі (*М.Зеров*).

Г. І я зими крутий долаю нором обличчя підставляючи вітрам. (*О.Горбач*)

Д. Понад Россю між розложистими вербами слався густий ранковий туман (*І. Нечуй-Левицький*).

Е. Плід граната гранатина в ботанічному розумінню є ягодою з дуже твердою шкірою (*журн.*).

Є. Пленарне засідання студентської науково-практичної конференції відбудеться 20 квітня о 14.00 в актовій залі головного корпусу ЗНТУ.

Завдання 4.22. Визначте, які з наведених без розділових знаків простих речень містять уточнювальний додаток. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами та відповідними розділовими знаками.

Відповіді:

- А. Немалий внесок зробили українці в польську культуру зокрема в її національний колорит (*журн.*).
- Б. Замість єднання та братерства між двома народами єзуїти посіяли пекельну ненависть та ворогування (*І. Нечуй-Левицький*).
- В. Хай буде вік прожито як належить (*Л. Костенко*).
- Г. Включаючи великі ріки у світовий океан зливається безліч нікому не відомих річечок струмочків навіть (*журн.*).
- Д. Не можна ходити по рідній землі не чаруючись виплеканою народом у віках рідною мовою (*М. Рильський*).
- Е. Під час роботи з мікроскопом від студентів вимагають одного бути уважним (*журн.*).
- Є. І ніхто того не чув не знав й не бачив опріч Марка маленького. (*Т. Шевченко*)
- Ж. Восени перед відлетом у вирій тривожиться і табунами збирається птаство (*М. Стельмах*).
- З. Частини мови наприклад іменник і прикметник починають вивчати ще у молодших класів (*підручн.*).

Завдання 4.23. Визначте, які з наведених без розділових знаків простих речень містять звертання. Обґрунтуйте свою відповідь правилами та відповідними розділовими знаками. Назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

Відповіді:

- А. Ти скіфська баба кам'яна незграба стоїш в степах... (*Л. Костенко*).
- Б. Високоповажний добродію посилаю коректуру так швидко як тільки можу (*із листа Лесі Українки*).
- В. Що братику посієш те й пожнеш (*нар. тв.*).
- Г. Гей рум'яні мої небокраї ви міста гомінливі кругом! По країні весна пролітає і шумить журавлиним крилом (*А. Рекубрацький*).
- Д. Шановні виборці Програма нашої партії переконливо свідчить що першочерговим завданням для нас є захист інтересів народу.
- Е. Котику котуню не лякай манюню (*нар. тв.*).
- Є. Добрий день мій вільний краю добрий день тобі! (*О. Стешенко*)
- Ж. Вельмишановні колеги вітаємо вас із Днем Незалежності України.
- З. Ой сніги мої сніги срібні та пухнасті (*А. Рекубрацький*).

И. Милі друзі літ моїх дитячих щирі і незлобні диваки ви од кривд людських недобрих мачух на луги втікали на річки (*М.Рильський*).

І. Ониську бий тебе сила Божа не поїду я з тобою зроду-віку.
(*Є. Дудар*)

Завдання 4.24. Визначте, які подані без розділових знаків речення не містять вставних слів (конструкцій). Обґрунтуйте свою відповідь та назвіть стилістичну приналежність кожного речення.

Відповіді:

4.24.1. Його зрештою розмірений плин життя не задовольняв.
(*В.Шевчук*)

4.24.2. Так хочеться помріяти про наше майбутнє! (*газ.*)

4.24.3. Взагалі Іван Франко лірик високої проби (*М.Коцюбинський*).

4.24.4. Хвалити Бога я не можу жити без заповітів Неба і землі.
(*Б.Рубчак*)

4.24.5. Улітку під вербою біля хати як добре що скінчилася зима княгиня почала дітей навчати (*М.Руденко*).

4.24.6. Кодексом орфоепічних норм безумовно слугує «Орфоепічний словник» (*підручн.*).

4.24.7. Липнева ніч справді була гаряча і задушна (*Ю.Смолич*).

4.24.8. “Перебування в Києві уяви собі багато дало мені для творчості” (*О.Довженко*).

4.24.9. Теорія безперечно фундамент практики (*підручн.*)

4.24.10. І все-таки я живу як люблю (*М.Бажан*).

Завдання 4.25. Вмотивовано визначте, у яких простих реченнях нормативно вжито розділові знаки. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами української пунктуації та назвіть речення, що ілюструють науковий стиль мови.

Відповіді:

А. Відомо, що Нестор Літописець був письменником і першим професійним істориком Русі (*журн.*).

Б. Людину зробило Людиною не зняряддя праці, а саме Слово (*газ.*).

В. Коло самого дому, під вікнами, росли кущі жовтої акації, купи мальв (*Іван Ле*).

Г. Зовсім мале ведмежатко тулилось до ведмедиці-мами і жалісно, подитячому, тонісіньким голоском скиглило (*журн.*).

Д. Колектив виконав усі завдання, поставлені керівником (*газ.*).

- Е. Десь там, у жовтих діонах, минала молодість моя (*П.Тичина*).
- Є. Електроприводом є сукупність засобів для перетворення електричної енергії на механічну, включаючи пере даткові пристрої та пристрої управління й автоматизації (*нідручн.*).
- Ж. Твоє дихання – снігове мовчання, немов зимові ліки від нудьги. (*В.Солодовников*)
- З. Зважаючи на складну ситуацію в родині, прошу надати мені відпустку за власний рахунок.
- И. Завтра на цій землі інші ходитимуть люди – добрі, ласкаві і злі. (*В.Симоненко*)

Завдання 4.26. Визначте, у якому/яких простому/простих реченні/реченнях за чинним правописом треба вжити одну кому. Обґрунтуйте свою відповідь правилами української пунктуації та назвіть речення, що ілюструють офіційно-діловий стиль мови.

Відповіді:

- А. Розцвітай ти веснонько красна духом творчості все онови. (*Т.Шевченко*)
- Б. Мені ж о Господи подай любити правду на землі (*Т.Шевченко*).
- В. Уклін земний працівникам землі! Вам сіячі плугатарі спасибі! (*А.Малишко*)
- Г. Людей такого рідкісного дару хоч трохи люди треба берегти! (*А.Малишко*)
- Д. Рідна мово без тебе ніхто я! (*В.Симоненко*)
- Е. Повага до особистості охорона прав і свобод громадян обов'язок усіх державних органів (*Конституція України*).
- Є. Вельмишановне товариство до вашої уваги пропоную доповідь на тему «Сучасні проблеми української термінології».
- Ж. На жаль не судилось нам зустрітись за тисячу літ. (*В.Солодовников*)
- З. Осяяний сонцем новий світ відкрився перед нами (*О.Довженко*).

Завдання 4.27. Вмотивовано визначте, у яких простих реченнях за нормами української мови треба вжити дві коми. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами української пунктуації та назвіть речення, що ілюструють публіцистичний стиль мови.

Відповіді:

- А. Лісова зона або Полісся розкинулось на півночі України (*І.Цюпа*).
- Б. Ти безсумнівно будеш найгарніша (*М.Жовтобрюх*).
- В. Віддаючи належне досягнутому ми на жаль не можемо відчувати повного задоволення (*газ.*).
- Г. Здається вічність буття маленька мить (*Л.Дмитерко*).
- Д. Іноді глибоку тишу порушує стукіт дятла чи шерех шишки кедрової збитої білкою (*Д.Павличко*).
- Е. Отже княгиня Ольга “принесла хрест з Константинополя” – прийняла хрещення (*М.Руденко*).
- Є. Прості істини лишаються проте невизнаними ворогами високих роздумів і почуттів (*журн.*).
- Ж. Зимовий день чудовий і прекрасний намалював на вікнах сніжні квіти (*А.Рубчак*).
- З. Країна озер інакше Карелія стелилася переді мною до обр'ю. (*Д.Павличко*)

Завдання 4.28. Визначте, у яких із наведених речень треба виокремити звертання окличним знаком. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами пунктуації.

Відповіді:

- А. Мово пресвята Богородице мого народу з чорнозему рясту любистку м'яти евшан-зілля з роси з дніпровської води від зорі і місяця народжена (*О.Гуцало*).
- Б. Богдане Богдане гукала Настя серед ночі у німу тишу (*Є.Плужник*).
- В. О тихий жах о незабутній смутку (*В.Стус*).
- Г. Брати мої і сестри воскреснемо (*О.Гончар*).
- Д. О світе як збагнути твій закон? (*Л.Горlach*)
- Е. Мамо мамусю куди ж пішли від нас Ви на світанні? (*В.Симоненко*)
- Є. Надіє в світ широкий навпростець ти веди мене (*В.Симоненко*).
- Ж. Україно ти для мене диво (*В.Симоненко*).
- З. Мій Боже милий як то мало святих людей на світі стало. (*Т.Шевченко*)

Завдання 4.29. Визначте, у яких із наведених речень відсутність розділових знаків відповідає чинним нормам української пунктуації. Обґрунтуйте свою відповідь. Назвіть речення, що ілюструють розмовний стиль мови.

Відповіді:

- А. Сядьмо поміркуємо про своє життя гірше (*У.Самчук*).
- Б. Олександр Довженко приїхав до Одеси і влаштувався на кінофабрику як режисер (*журн.*).
- В. Усі подаровані автором книги зберігалися в бібліотеці (*журн.*).
- Г. Легкий як пір'їна перший сніг заполюшив сад (*В.Солодовников*).
- Д. Весна весна! Сади мов п'яні (*О.Стешенко*).
- Е. А наречена була наче ніжна біла квітка (*С.Плужник*).
- Є. Гарне личко як ромен (*н.тв.*).
- Ж. Обліплені роями бджіл у квітні гудуть сади (*В.Лучук*).
- З. Кругом поле як те море широке, синє (*Т.Шевченко*).
- И. Як та весна горіла немов закохане дівча! (*Б.-І.Антонич*)

Завдання 4.30. Вмотивовано визначте, у яких із наведених простих речень треба за пунктуаційними нормами вжити дві коми. Обґрунтуйте правилами свою відповідь. Назвіть речення, що ілюструють художній стиль мови.

Відповіді:

- А. Ген килим витканий із пугиць летить над полем (*Л.Костенко*).
- Б. В своїй хаті своя й правда і сила і воля (*Т. Шевченко*).
- В. Дозволь мені великий господине розважити книжками смугок твій. (*І.Кочерга*)
- Г. В долині край лісу висить синя імла (*Іван Ле*).
- Д. Вже треті півні мабуть проспівали (*В.Солодовников*).
- Е. За Уралом розлягаються незорі ступи широкі задимлені сивими ковилами (*О.Тарнавська*).
- Є. Айсберги тобто великі крижані гори завдають суднам великої шкоди (*журн.*).
- Ж. Мої дні течуть серед степу серед долини наливої зеленим хлібом. (*М.Коцюбинський*)
- З. Можна відцуратись села селянського хліба та тільки не самого себе. (*В.Дрозд*)
- И. У густій темряві тяжкій і рівній прокинувся я (*В.Стус*).

Завдання 4.31. Визначте, які з наведених речень є простими за структурою. Обґрунтуйте свою відповідь чинними правилами.

Відповіді:

- А. Блажен той муж, воістину блажен, котрий не був ні блазнем, ні вужем (*Л.Костенко*).
- Б. І між людей не буде самотнім, стоятиме, як дерево над потоком. (*Л.Костенко*)
- В. Людина, не позначена любов'ю, не може звести серця для добра. (*В.Коротич*)
- Г. Даруй мені над шляхом тополиним важкого сонця древню булаву. (*Л.Костенко*)
- Д. Думки рояться, наче бджоли, і жалять серце до плачу. (*В.Солодовников*)
- Е. Ми мовчимо – поезія і я (*Л.Костенко*).
- Є. Вона не знає, як моє ім'я, – мене немає в нашому сторіччі. (*Л.Костенко*)
- Ж. Як добре те, що смерті не боюсь я, і не питаю, чи тяжкий мій хрест (*В.Стус*).
- З. Спасибі за нічний дзвінок, спасибі за Різдвяне диво. (*В.Солодовников*)

Завдання 4.32. Вмотивовано визначте, які з наведених без розділових знаків речень є за структурою простими ускладненими та чому. Правильно розставте розділові знаки.

Відповіді:

- А. Слово моя ти єдина зброя ми не повинні загинути обоє. (*Л.Українка*)
- Б. На барикадах мають право бути повстанці вороги і санітари. (*Л.Костенко*)
- В. Все повторюється і краса й потворність (*Л.Костенко*).
- Г. Що можеш ти розгублене дитя зробити для вселюдського прогресу? (*Л.Костенко*)
- Д. – Я можу тільки кинути життя історії кривавій під колеса. (*Л.Костенко*)
- Е. Я не зійшла посяна в бетон (*Л.Костенко*).
- Є. Ставок гребелька і вітряк з-за гаю крилами махає (*Т.Шевченко*).
- Ж. Голос духа чути скрізь по курних хатах мужицьких по верстатах ремісницьких (*І.Франко*).
- З. О мамо мамо схиляюсь перед іменем твоїм (*Б.Олійник*).

КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА № 5

Синтаксичні, пунктуаційні, стилістичні норми української мови. Складносурядне речення

Структура: 10 тестових завдань.

Завдання 5.1. Визначте, яке/які з наведених речень є складносурядними та чому. Поясніть ужиті розділові знаки чинними правилами.

А. Думи українського народу, висловлені нашими геніями, ні в огні не згоряють, ані у воді не тонуть (*П.Тичина*).

Б. Тече вода в синє море, та не витікає (*Т.Шевченко*).

В. Вона ж була як голос України, що клекотів у наших корогвах (*Л.Костенко*).

Г. Мало прожити життя, – треба життя зрозуміти (*В.Шевчук*).

Д. Вишивка – це не тільки майстерне творіння золотих рук народних умільців, а й скарбниця вірувань, звичаїв, обрядів, устремлінь, інтелекту (*Газ.*).

*Відповідь для самоконтролю:
одне речення*

Завдання 5.2. Вмотивовано визначте, у якому/яких із складносурядних речень нормативно вжито розділові знаки. Поясніть ужиті розділові знаки чинними правилами.

А. Десь коні ржуть і глухо грають сурми (*Л.Костенко*).

Б. В день такий розцвітає весна на землі і земля убирається зрання. (*В.Сосюра*)

В. Хай наше слово не вмирає і наша правда хай живе (*М.Рильський*).

Г. На золоті крил із-під тучі бджола вилітає у світ, і вишням хустини пахучі на плечі розвішує цвіт (*М.Стельмах*).

Д. Вітер стих, і чистий свіжий сніг сріблом саяв під блакитним наметом неба (*М.Коцюбинський*).

*Відповідь для самоконтролю:
у двох реченнях*

Завдання 5.3. Визначте, у якому/яких із наведених складносурядних речень треба вжити одну кому та чому.

- А. Нестора часто називають літописцем проте правильніше називати його письменником та істориком (*Є. Гуцало*).
- Б. По саду вже ходить осінь гонить листя золоте та в душі моїй і досі біла яблуня цвіте (*Є. Бандурко*).
- В. Сонце мабуть уплигло за обрій і в лісі ходив уже важкий присмерк (*М. Хвильовий*).
- Г. У Шевченка безперечно потреба в музиці була постійною і він присвятив їй найпалкіші записи у щоденнику (*М. Шагінян*).
- Д. Знову яблуні буйно цвітуть і лунає знайомий мотив (*М. Луків*).

Відповідь для самоконтролю:

в одному реченні

Завдання 5.4. Визначте, у якому/яких із наведених складносурядних речень треба вжити дві коми та чому.

- А. Зеленіють жита і любов одцвіта і волошки у полі синіють. (*В. Сосюра*)
- Б. Дуби гойдалися і тремтіли клени вгорнувши небо в стомлені гілки. (*М. Вінграновський*)
- В. Біля ставу тремтить поріділе золото верб а між ними дівочими стрічками ворухиться просинь і по ній снується легеньке осіннє павутиння (*М. Стельмах*).
- Г. Чи будуть слатися столи чи сядем просто на землі а щастя буде поруч з нами (*М. Стельмах*).
- Д. Віддощила розлука і я знову з тобою моя Україно (*М. Фішбейн*).

Відповідь для самоконтролю:

у чотирьох реченнях

Завдання 5.5. Вмотивовано визначте, у якому/яких із наведених складносурядних речень треба за правилами вжити тире та чому.

- А. Шукайте в праці й злагоді спасіння і вас Господь благословить навік (*О. Ковальчук*).
- Б. Яке високе блакитне небо висне у нас на головою і які чудові пісні дзвенять нині! (*І. Цюпа*)
- В. Давно Шевченко серцем пломенів але ще й досі кожен припадає до джерела його вогнених слів (*В. Грінчак*).
- Г. Шпаки це імітатори веселі то іволга у пісні їх дзвенить то хлопчик друзів кличучи свистить... (*М. Рильський*).
- Д. Віки летять а в незорім морі єдине сонце для землі горить. (*П. Філіппович*)

*Відповіді для самоконтролю:
в одному реченні*

Завдання 5.6. Вмотивовано визначте, у якому/яких із наведених складносурядних речень розділові знаки за чинною українською пунктуацією не треба ставити та чому.

- А. Знов щечече юнь і цвіте трава (*А.Малишко*).
- Б. Тут співають пісню подолянки і веселка воду п'є з ріки (*С.Гуцало*).
- В. А уночі вже сад шумів і крізь гілля сміялись зорі... (*В.Сосюра*).
- Г. Який прекрасний світ і яке прекрасне життя! (*О.Довженко*)
- Д. Було затишно і пахло вогкістю (*А.Головка*).
- Е. Вона настирливо з тобою говорила та й їй далась нелегко та розмова (*Леся Українка*).
- Є. Розкажи як за грою сонечко сідає як у Дніпра веселочка воду позичає (*Т. Шевченко*).
- Ж. Тихо в садку тихо в місті бо пізня година (*Леся Українка*).

*Відповідь для самоконтролю:
у п'яти реченнях*

Завдання 5.7. Визначте, у якому/яких із наведених речень усі сполучники є сурядними.

- А. Душа мовчить, але дзвенить струна, і колос проростає у пустелі (*Г.Коваль*).
- Б. Живу я розумом, а серце тихо спить (*П.Куліш*).
- В. Або не сокіл я, або спалила мені неволя крила (*Леся Українка*).
- Г. Бережіть теє слово, що гранилось віками (*Л. Забашта*).
- Д. Чи то кров мені в скроні гукає, чи то серце аж так стукоче? (*Б.Олійник*)

*Відповідь для самоконтролю:
у чотирьох реченнях*

Завдання 5.8. Вмотивовано визначте, у яких із наведених речень подано синонімічний ряд сполучників сурядності.

- А. Чи блищить ріка глибока, чи шумить під вітром сад, чи рум'янить вітер щоки в молодесеньких дівчат (*В.Сосюра*).
- Б. Люблю я київські каштани, але акації миліш (*В.Сосюра*).
- В. Недалеко почулося хлюпання весла, а згодом з'явився рибальський човен (*А.Шиян*).

Г. Прошли літа, а ти не розгубила ні серця жаль, ні щирість почуттів.
(Л.Дмитерко)

Д. Або розумне казати, або зовсім мовчати (н. тв.).

Е. Хоч чоловік і вбогий, та слово в нього чисте (н.тв.).

Є. Красна пташка своїм пір'ям, а людина – знанням (н.тв.).

Ж. Я іду до гаю, і в блакить безкраю серце моє лине й птицею співає про весну чудесну на моїй Україні (В.Сосюра).

Відповідь для самоконтролю:

у трьох групах речень

Завдання 5.9. Визначте, у якому/яких із наведених без сполучників складносурядних речень доречно вжити сполучники, які та чому.

А. Нове століття вже на видноколі час новітню створює красу.
(Л.Костенко)

Б. Рече Дніпро ... лани широкополі медами пахнуть, колосом шумлять (А.Малишко).

В. Самій не довго збитися з путі ... трудно з неї збитися в гурті.
(Л.Українка)

Г. Між білих хаток цвіте вишня рясна ... тонковерха тополя пахучим листом шелестить (М.Вовчок).

Д. Ген над срібною рікою коливається туман ... яскравою росою оксамитний грає стан (М.Старицький).

Е. Шепочеться діброва ... вечірні плинуть небеса (А.Малишко).

Є. Тільки невсипуще море бухає десь здалеку зорі тремтять у нічній прохолоді (М.Коцюбинський).

Відповіді для самоконтролю:

*А – сполучник **і** (у трьох реченнях)*

*Б – сполучник **й** (у одному реченні)*

*В – сполучник **та** (у трьох реченнях)*

5.10. Вмотивовано визначте, у якому/яких із наведених складносурядних речень треба вжити вказані у відповіді для самоконтролю розділові знаки.

5.10.1. Одgrimлять мелодії судьбою і відкотяться важкі громи але ми з тобою ми з тобою назавжди залишимось людьми. (А.Малишко)

5.10.2. Як довго ждали ми своєї волі слова і ось вона співа бринить.
(О.Олесь)

5.10.3. Земля тремтить у млості і ронить пелюстки і невідомі гості злітаються в садки (М.Рильський).

5.10.4. Не то осінні води шуміли збігаючи в Дунай не то вітер бився в заламах провалля (*М.Коцюбинський*).

5.10.5. А ти вийшла і сталося чудо якесь (*О.Олесь*).

5.10.6. Прилинув вітер і в тісній хатині він про весняну волю заспівав (*Леся Українка*).

5.10.7. Козацький вітер вишмагає душу, і я у ніжність ледве добреду. (*Леся Українка*).

Відповіді для самоконтролю:

A – одну кому (у трьох реченнях); B – дві коми (у двох реченнях)

B – три коми (в одному реченні); Г – тире (в одному реченні).

КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА № 6

Складнопірядне речення

Структура: 10 тестових завдань.

Завдання 6.1. Визначте, які з наведених речень є складнопірядними та чому.

A. Щоб прийшло на землю сподівання щастя, треба великої праці. (*М.Коцюбинський*)

B. І стежечка, де ти ходила, колючим терном поросла (*Т.Шевченко*).

B. Як я люблю оці години праці, коли усе навколо затиха під владою чаруючої ночі (*Леся Українка*).

Г. Молода душа, гаряче серце, викохані на живих дідових переказах про Січ, про бої, про чвари, прохали такого ж палкого живого слова про такі самі бої та чвари, а не чернечого смиренномудрія. (*П.Мирний*)

Д. Зелениють жита, і любов одцвіта, і волошки у полі синіють. (*В.Сосюра*)

Е. Хтось ударив без жалю по серці моїм, – і забилося серце в вогні золотім (*О.Олесь*).

Є. Дивлюсь я на небо та й думку гадаю: чому я не сокіл, чому не літаю (*Т.Шевченко*).

Відповіді для самоконтролю:

три речення

Завдання 6.2. Визначте, у якому/яких із наведених речень нормативно вжито розділові знаки та чому. Розставте правильно розділові знаки у решті речень.

А. Людей, котрі ніколи не сміються, не можна брати всерйоз.
(*н. тв.*)

Б. Для того щоб навчитися говорити правду людям, треба навчитися говорити її самому собі (*Л.Толстой*).

В. Рідну пісню треба захищати так, як захищають рідний край.
(*І.Колодій*)

Г. Духовність – то як озонова пелюстка, що так бережно огортає планету і не дає зруйнувати життя (*О.Гончар*).

Д. Жити треба так ніби тебе завжди бачать люди і твоє серце прозоре
(*О.Духнович*).

Е. Кожен народ, що дбає про сьогоднішнє і майбутнє знає до чого веде руйнування чи зрікання рідної мови (*К.Мотрич*).

Є. Коли на зиму птиці відлітають чомусь вони щороку повертають, здолавши даль і натомивши крила (*М.Лукив*).

Ж. Аби стати впевненим оратором треба ретельно опрацювати норми і правила публічного мовлення зокрема риторичний канон.
(*підручн.*)

З. У спілкуванні треба максимально точно висловлюватися аби адекватно зрозуміли слухачі аби не було конфліктів (*підручн.*)

Відповідь для самоконтролю:

у чотирьох реченнях

Завдання 6.3. Визначте, у яких із наведених складнопідрядних речень треба вжити одну кому та чому.

А. Ми дієм залежно від того яке у нас небо або душі (*Л.Закордонець*).

Б. Є така країна Україна де мені судилося зрости (*А.Камінчук*).

В. Коли народ втрачає пам'ять все починається з нуля (*В.Черепков*).

Г. А доки є пісня нікому не вдасться захмарити небо моєї душі.
(*Т.Севернюк*)

Д. Щасливий тим що живу тобою Вітчизно рідна земле сподівань
(*М.Сингаївський*)

Е. Коли міняються епохи не можеш ти незмінним бути (*В.Сосюра*).

Є. Я син землі що родить хліб і мрію (*Д.Павличко*).

Відповідь для самоконтролю:

у шести реченнях

Завдання 6.4. Визначте, у яких із наведених складнопідрядних речень треба вжити дві коми.

- А. Понеси мене на крилах радосте моя де на пагорбах і силах сонця течія (В.Симоненко).
- Б. Десятикласникам які пішли на фронт просто з випускного вечора годилося б мабуть поставити спільний пам'ятник (В.Родіонов).
- В. На тлі безладдя та незгод тривалий час помітно дуже хто знову дурить свій народ а хто йому нелегко служить (В.Пугач).
- Г. Першу зиму Олені було так тяжко і так сумно що вона не знала куди подітися (Гр. Тютюнник).
- Д. Увечері коли западає сонце і надходить тінь капає і розливається над селом лагідний дзвін (У.Самчук).
- Е. Дрібні дзвіночки розбіглися по луці і сіяли сум такі делікатні і такі ніжні що самі дивувалися як животіють на світі (М.Коцюбинський).
- Є. З того часу кожної суботи як тільки степова дорога огорталася сутінками вибігала Олена за царину і з хвилюванням очікувала доки появиться парубоцька постать (Гр. Тютюнник).
- Ж. Цицерон стверджував що необхідно знати всю історію давнини і черпати з неї приклади (підручн.)
- З. Ніколи не думайте що ви все знаєте і все вмієте (І. Павлов).

*Відповідь для самоконтролю:
у чотирьох реченнях*

Завдання 6.5. Визначте, у яких із наведених складнопідрядних речень треба вжити три коми та чому.

- А. То як же нам жити на рідній землі щоб люди довіку щасливі були щоб мова народу в повазі була від роду до робу між нами жила? (Ф.Тишко)
- Б. Пишіть листи і надсилайте вчасно коли їх ждуть далекі адресати коли є час коли немає часу і коли навіть ні про що писати. (Л.Костенко)
- В. Коли задумаєшся над життєвим шляхом Леся Мартовича його письменницькою долею то усвідомлюєш наскільки вони були трагічні (Ф.Погребенник).
- Г. Якби мені дістати струн живих якби той хист мені щоб грать на них потужну пісню я б на струнах грала (Леся Українка).
- Д. Книжка яка має таке важливе значення для людини залишається німою мабуть тільки для того хто не вміє видобути з мертвої букви живої думки (К.Ушинський).

Е. Давно вже відомо що школа в державі безумовно є дзеркалом яке відображає думку цієї держави і в той же час є вимірником розумових і моральних сил її (газ.).

Є. Тільки той народ може вважати себе здоровим тільки той народ може впевнено дивитися у свою будучину всі сфери діяльності якого перейняті його мовою і культурою (Д.Павличко).

*Відповідь для самоконтролю:
у п'яти реченнях*

Завдання 6.6. Вмотивовано визначте, у яких із наведених складнопідрядних речень розділові знаки за українськими правилами пунктуації не потрібні.

А. Любили козаки пісню і коли їм було весело... (П.Панч).

Б. І я знов пірнула думками Бог знає куди (О.Кобилянська).

В. Поверталися назад коли на сході багряніло сонце (Н.Рибак).

Г. Хоробро билися запорожці навіть коли вже їм очі запливали кров'ю (П.Панч).

Д. Сковзаючись і витягаючи один одного за руки воїни перебирались через насип аж доки знову темна пустеля залягла перед ними (О.Гончар).

Е. Відтоді, як передові частини перейшли кордон і зникли за горбатими висотами чужої землі, минуло вже кілька днів (О.Гончар).

Є. Місяць підводячись вгору пірнає в загустілу хмару так що видніється лише срібний край (М.Стельмах).

*Відповідь для самоконтролю:
у двох реченнях*

Завдання 6.7. Визначте, у яких із наведених рядків усі сполучники є складнопідрядними.

А. Я не люблю ніякого дару, якщо він не пов'язаний із любов'ю і доброзичливістю (Г.Сковорода).

Б. Що може бути солодшим, як коли тебе любить і прагне до тебе добра душа? (Г.Сковорода)

В. Коли наші діти називають нас відсталими, консервативними тішимося тим, що наші онуки відомстять їм за нас (І.Вільде).

Г. Блажен, хто серцем незлобивий, хто приязно живе з людьми. (О.Кониський)

Д. І все на світі треба пережити, і кожен фініш – це, по суті, старт.
(Л.Костенко)

Е. Всі інші народи, які дійшли добробуту, освіти, доброго ладу, дійшли тільки завдяки тому, що мали просвіту на своїй рідній мові.
(М.Грушевський)

Є. Людина може володіти кількома мовами, залежно від її здібностей, нахилів і прагнень, але найкраще, найдосконаліше людина має володіти рідною мовою (Б.Антоненко-Давидович).

*Відповідь для самоконтролю:
у п'яти реченнях*

Завдання 6.8. Вмотивовано визначте, які види граматичних зв'язків між предикативними частинами ілюструють наведені складні синтаксичні конструкції.

6.8.1. Зневажить мову мамину – біда, котра пустими зробить наші душі, і ми нащадкам зможем передати лиш те, що корені калини сушить (Д.Павличко).

6.8.2. Земле рідна! Мозок мій світліє, і душа ніжнішою стає, як твої сподіванки і мрії у життя вливаються моє (В.Симоненко).

6.8.3. Книги – морська глибина: хто в них пірне аж до дна, той, хоч і труду мав досить, дивнії перли виносить (І.Франко).

6.8.4. Безсмертні всі: цей виховав дитину, той пісню написав, хоч і єдину, а той, що не зумів цього зробити, коло дороги посадив ялину.
(Д.Павличко)

6.8.5. Ще треті півні не співали, ніхто ніде не гомонів, сичі в гаю переключались, та ясен раз у раз скрипів (Т.Шевченко).

6.8.6. І навіть там, де не цвіте калина, де слово зневажається моє, я знаю: є на світі Україна, не грудка, а земля з народом є! (С.Пушик)

6.8.7. На все впливає мови чистота: зір глибшає і кращають уста, стає точнішим слух, а думка гнеться, як вітром розколихані жита.
(Д.Павличко)

Відповідь для самоконтролю:

А – сурядні і підрядні зв'язки (у двох реченнях);

Б – підрядні і безсполучникові зв'язки (у двох реченнях);

В – сурядні і безсполучникові зв'язки (в одному реченні);

Г – сурядні, підрядні, безсполучникові зв'язки (у двох реченнях).

Завдання 6.9. Визначте, скільки предикативних частин мають наведені складнопідрядні речення та обґрунтуйте свою відповідь.

6.9.1. Недавно я поза Уралом блукав і Господа благав, щоб наша правда не вмирала (*Т.Шевченко*).

6.9.2. Ми підемо, де трави похилі, де зорі в ясній даліні, і карії очі, і рученьки білі ночами насняться мені (*А.Малишко*).

6.9.3. На старості літ Джеря любив довгими зимними вечорами розказувати дочці й онукам, де він був, що він бачив, з якими людьми зустрічався (*І.Нечуй-Левицький*).

6.9.4. Я люблю, коли є в домі діти і коли вночі вони сміються. (*М.Рильський*)

6.9.5. Коли б усі одурені прозріли, коли б усі убиті ожили, то небо, від прокльонів посіріле, напевно б, репнуло від сорому й хули. (*В.Симоненко*)

6.9.6. Читайте книги, які очищають душі і навчають керувати почуттями (*Г.Сковорода*).

6.9.7. Добре жить тому, чия душа і дума добро навчилася любити. (*Т.Шевченко*)

Відповідь для самоконтролю:

А – дві предикативні частини (у трьох реченнях);

Б – три предикативні частини (у двох реченнях);

В – чотири предикативні частини (у двох реченнях).

Завдання 6.10. Вмотивовано визначте, у яких із наведених складнопідрядних речень треба вжити вказані у відповіді для самоконтролю розділові знаки.

6.10.1. Вся його енергія хто його зна де й ділась ... (*І.Нечуй-Левицький*).

6.10.2. Я той хто хліб а не полову сіє (*М.Стельмах*).

6.10.3. Де єсть добрі люди там і правда буде а де кривда буде там добра не буде (*Т.Шевченко*).

6.10.4. Той хто садить паростки кленові хто діброви молоді ростить сам достоїн людської любові бо живе й працює для століть. (*М.Вінграновський*)

6.10.5. Страшні слова коли вони мовчать коли вони зненацька притаїлись коли не знаєш з чого їх почать бо всі слова уже були чиймись (*Л.Костенко*).

6.10.6. Мова народу найкращий цвіт що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається цвіт усього його духовного життя.

(К. Ушинський)

6.10.7. Повік не постаріє серце кобзи як житиме хоча б один кобзар.

(І.Редчиць).

Відповідь для самоконтролю:

А – одну кому (в одному реченні); Б – дві коми (в одному реченні);

В – три коми (в одному реченні); Г – чотири коми (в одному реченні);

Д – п'ять ком (в одному реченні); Е – жодної (в одному реченні);

Є – тире і дві коми (в одному реченні).

КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА № 7

Складне безсполучникове речення

Структура: 10 тестових завдань.

Завдання 7.1. Вмотивовано визначте, якими за структурою є наведені речення.

7.1.1. Палю себе на тихому вогні буденщини, якій немає краю, і в метушні не помічаю, як проминають і роки, і дні *(М.Лукив)*.

7.1.2. А за вікном лютує шторм, і сльози сліплять очі *(М.Лукив)*.

7.1.3. Грім гуркоче й гуркоче на різні лади в глибині хмар ударами неземної сили, стрясає, розколосе небо в різних його секторах – то ближче, то далі, то вище, то нижче *(О.Гончар)*.

7.1.4. Вже червоніють помідори і ходить осінь по траві. *(М.Рильський)*

7.1.5. І така навкруги невимовна краса – не любити цю землю, їй-богу, не можна *(М.Лукив)*.

7.1.6. Можна знайти в природі півтони, можна життя спинити на півслові, – але нема в житті напівціни, але нема в житті напівлюбові *(А.Демиденко)*.

7.1.7. І кожен день життя – то неповторна мить на вічному шляху до щастя *(М.Лукив)*.

7.1.8. Недавно я поза Уралом блукав і Господа благав, щоб наша правда не пропала, щоб наше слово не вмирало *(Т. Шевченко)*.

Відповіді для самоконтролю:

А – простими (одне речення);

Б – простими ускладненими(одне речення);

В – складносурядними(два речення);

Г – складнопідрядними(одне речення);

Д – складними безсполучниковими(одне речення);

Е – складними конструкціями мішаної будови(два речення).

Завдання 7.2. Визначте, у яких із наведених речень треба вжити лише кому і чому.

А. На обрії Києва сходить зоря молода горить над степами вишнева зоря України (*П.Перебийніс*).

Б. Одгриміла гроза теплий дощ одшумів одцвіли блискавиці крилаті. (*В.Сосюра*)

В. Дім силою будують а розумом скріплюють (*з Біблії*).

Г. Суворий Дант вигнанець флорентійський встає із темряви віків середньовічних (*Леся Українка*).

Д. Вечір був м'який теплий густо настояний на степових пахощах. (*О.Гончар*)

Е. Гасне темінь і світ промениться коли зірка встає світанкова. (*М.Лютий*)

Є. Десь коні ржуть і глухо грають сурми (*Л.Костенко*).

Ж. Є мудра книжка не жалій годин (*В.Васильченко*).

*Відповідь для самоконтролю:
у шести реченнях*

Завдання 7.3. Визначте, у яких із наведених речень треба вжити тире та обґрунтуйте чому?

А. – Хочеш жити в Україні вивчи її мову (О.Лупій).

Б. – Ганебно вмирають підступні Нерони свідомо Сократи в безсмертя ідуть (*Г.Коваль*).

В. – Українські думи та пісні одна з найважливіших складових частин української народної творчості (*М.Рильський*).

Г. – І земля і вода і повітря все послуло (*М.Коцюбинський*).

Д. – Випав сніг і все навкруги повеселішало (*Г.Тютюнник*).

Е. – Як тільки заплюшую очі кімната раптом щезає. (*М.Коцюбинський*)

Є. – Я мріяв колись обійти широкий світ і добре до нього придивитись(*Ю.Мушкетик*).

*Відповідь для самоконтролю:
у шести реченнях*

Завдання 7.4. Вмотивовано визначте, у яких із наведених складних безсполучникових речень треба вжити: двокрапку, тире, кому, крапку з комою.

- 7.4.1. Проминуть по днях десятирччя прийде радість інших поколінь.
(*Є.Плужник*)
- 7.4.2. Защебетав соловейко пішла луна гасм (*Т.Шевченко*).
- 7.4.3. Минають дні минає літо настала осінь шелестить пожовкле листя (*Т.Шевченко*).
- 7.4.4. Од зеленого берега ніби повіяло холодком холодок ніби лавився до лица милував його влив в тіло розкіш життя почування радості безклопітне й безжурне як сама молодість.
(*І.Нечуй-Левицький*)
- 7.4.5. Мені відкрилась істина печальна життя зникає як ріка Почайна.
(*Л.Костенко*)
- 7.4.6. Обернувся я до хати нема в мене хати (*Т.Шевченко*).
- 7.4.7. І я збагнув оце ж і є мета яка веде нас у людському морі.
(*М.Руденко*)

Відповіді для самоконтролю:

- А – двокрапка (у двох реченнях); Б – тире (у трьох реченнях);
В – кома (у одному реченні); Г – крапка з комою (у одному реченні).

Завдання 7.5. Визначте, у яких із наведених речень треба вжити двокрапку та чому.

- 7.5.1. А тепер маю окремих світ він наче перлова скойка стулились краями дві половини одна зелена друга блакитна й замкнули у собі сонце немов перлину (*М.Коцюбинський*).
- 7.5.2. Діти весело повертались додому робота була виконана а попереду був чудовий літній вечір (*Ю.Збанацький*).
- 7.5.3. Сидить дідусь край вікна і бачить дорогою йдуть заробітчани.
(*І.Франко*)
- 7.5.4. Вже довкола зазеленіло ліси і гори яри і видолінки.
(*М.Коцюбинський*)
- 7.5.5. Не знатимеш рідної мови, культури ніхто тебе тут за освічену людину не матиме.
- 7.5.6. Наші дівчата плетуть вінки з квітів маку і синіх волошок білого ромен-зілля чорнобривців та дикої рожі (*О.Воропай*).
- 7.5.7. І тільки слово пам'яті спаленність (*Л.Костенко*).

Відповіді для самоконтролю:

у чотирьох реченнях

Завдання 7.6. Визначте, яким за структурним типом реченням вводиться непряма мова.

7.6.1. Розказали Кобзарі нам про війни і чвари, про тяжке лихоліття. *(Т.Шевченко)*

7.6.2. Коли почую зле й незастережене: а що, мовляв, дала ця незалежність – і прикро на душі моїй до сліз: а що, скажи, для неї ти приніс? *(М.Кондратенко)*.

7.6.3. Просив дощу у кожної хмаринки, просив у сонця ласки й теплоти *(В.Грінчак)*.

7.6.4. Коли 1753 року Григорій Сковорода у Переяславському колегіумі почав викладати теорію поезії, єпископ запитав, чому він по-новому викладає поетику *(підручн.)*.

7.6.5. Сковорода відповів, що про це можуть судити лише спеціалісти, тонко натякнувши, що наукам у такі справи ніс встромляти нема чого, і навів латинське прислів'я: “Одна справа – пастирська патериця, а інша справа – сопілка” *(І.Артемчук)*.

7.6.6. Великий Кобзар закликав подивитися “на рай тихий, на свою країну”, полюбити “щирим серцем велику руїну” *(підручн.)*.

7.6.7. Лев Толстой писав, що щастя немає, а є тільки його спалахи. *(А.Шевченко)*

Відповіді для самоконтролю:

А – просте речення (одне); Б – просте ускладнене речення (одне);

В – складнопідрядні речення (два);

Г – складне безсполучникове речення (одне);

Д – складне речення з різними видами зв'язку (два).

Завдання 7.7. Визначте, яких розділових знаків не вистачає у наведених реченнях із прямою мовою.

7.7.1. “Не може бути мода, писав М.Рильський, провідником і дороговказом у поезії, в музиці, в образотворчому мистецтві”.

7.7.2. І тихо-тихесенько я промовляла “Сон літньої ночі, мені тебе жаль” *(Леся Українка)*.

7.7.3. “Кобзар писав Іван Франко, – це епоха в історії духовного розвитку всього народу українського”.

7.7.4. Давньокитайський філософ Конфуцій стверджував: Корисні друзі – це друг відвертий, друг щирий і друг, який уміє слухати.

7.7.5. “Науки і всякої праці берись, не цурайся” заповідав нам Григорій Сковорода.

7.7.6. “Єдина країна в світі, – з боєм зауважував О.Довженко у своїх щоденниках де історія вважалася чимось забороненим, ворожим і контрреволюційним, – це Україна”.

7.7.7. Мій предковічний, мій умитий росами, космічний, вічний, зоряний, барвінковий... Коли ти навіть звався – Малоросія, твоя поетеса була Українкою з гордістю зазначала у своїй поезії. (*Ліна Костенко*)

Відповіді для самоконтролю:

А – лапки, кома, тире (в одному реченні);

Б – двокрапка (в одному реченні); В – два тире (в одному реченні);

Г – лапки(в одному реченні); Д – кома, тире(у трьох реченнях).

Завдання 7.8. Вмотивовано розставте розділові знаки за чинними правилами пунктуації і визначте, скільки речень містять наведені сім мікротекстів та до яких функційних стилів відносяться ці тексти. Розставте необхідні розділові знаки.

7.8.1. Рідна мова найбільша духовна коштовність в якій народ звеличує себе якою являє світові найцінніші набутки свого серця і мудрості передає з покоління в покоління досвід культуру і життєві традиції рідна мова незборна таїна яка робить народ народом і увічніює найтонші порухи його душі заглиблюючись у таїну мови ми засвоюємо золоті скарби народного досвіду і виховуємо у собі творчу особистість вона веде на вершини знань і відчиняє двері до духовної скарбниці людства (*І.Вихованець*).

7.8.2. Культура мови це духовне обличчя людини вона свідчить про загальний розвиток особистості про ступінь прилучення її до духовних багатств рідного народу й надбань усього людства основою мовленнєвої культури є грамотність тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм у користуванні лексичними фонетичними морфологічними синтаксичними і стилістичними засобами мови але цим поняття мовленнєвої культури не вичерпується мовлення має бути не тільки правильним а й лексично багатим синтаксично різноманітним щоб цього досягти слід вслухатися у живе мовлення вдумливо читати політичну художню наукову літературу звертаючи при цьому увагу на вживання окремих слів на особливо вдалі висловлювання на побудову речень користуватися словниками (*О.Федик*).

7.8.3. Відомо що мова кожного народу явище давнє її коріння сягають у доісторичні часи вона є найгеніальнішим наслідком матеріальної і духовної діяльності багатьох поколінь а кожне створене слово це символ сформованої ідеї витвореної у великих зусиллях людини проникнути у світ природи у саму себе національна мова це здобуток культури духовної діяльності певного народу а одночасно здобуток культури всього людства бо кожна мова доповнює іншу а разом вони витвір світового колективного людського розуму мова й пісня дві найважливіші фортеці які народ повинен оберігати пильніше й відчайдушніше ніж свої кордони бо втративши кордон державність народ завжди має можливість їх відновити а мову не відновить ніколи (*Г.Гудьза*).

7.8.4. Першочерговим обов'язком громадян України є захист Вітчизни незалежності та територіальної цілісності України шанування її державних символів пріоритетність цього обов'язку зумовлена необхідністю всебічного утвердження внутрішнього і зовнішнього суверенітету і незалежності в політичній економічній культурній та інших сферах забезпечення обороноздатності країни а також потребою формування поваги до всіх інститутів держави яка лише нещодавно стала суверенною (*В.Погорілко*).

7.8.5. За Конституцією України до громадянських прав і свобод відносяться такі право на життя право на повагу гідності право на свободу та особисту недоторканність недоторканність житла, таємниця листування телефонних розмов телеграфної та іншої кореспонденції невтручання в особисте і сімейне життя тощо (*В.Погорілко*).

7.8.6. Люди довго користувалися скарбами рідного слова перш ніж звернули увагу на складність та глибину його організму й оцінили його значення у своєму духовному житті початок людського слова взагалі і навіть початок мови того чи іншого народу губиться так само в минулому як і початок історії людства та початок усіх великих народностей але хоч як би там не було в нас є однак тверде переконання що мова кожного народу створена самим народом а не ким-небудь іншим мова народу найкращий цвіт що ніколи не в'яне і вічно знову розпускається цвіт усього його духовного життя яке починається далеко за межами історії в мові одухотворяється весь народ і вся його батьківщина в ній втілюється творчою силою народного духу в думку в картину і звук небо Вітчизни її повітря її

фізичні явища її клімат її воля її гори й долини її ліси і ріки її бурі і грози весь той глибокий повний думки й почуття голос рідної природи який відбивається так виразно у рідній пісні в рідних мелодіях в устах народних поетів проте в світлих прозорих глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідної країни але й уся історія духовного життя народу (*К.Ушинський*).

7.8.7. Товариство рідної мови це об'єднання людей які зрозуміли що захищаючи мову від ерозії а духовну культуру від обміління вони піднімають голос проти насильства над людським розумом і над природою борються за справедливе розв'язання соціальних, економічних і екологічних проблем захищаючи сьогодні українську мову ми беремо під захист плюралізм думок і свободу їх проголошення вільний доступ до скарбниці нашої пам'яті виборюємо право знати екологічну ситуацію в республіці якщо нам болить доля української мови ми не пройдемо байдужими спостерігачами мимо фантастичної денационалізації багатьох малих народів Півночі і перетворення їх одвічних оленярських територій у звалища мертві зони ми зрозуміємо біль захисника чистоти Ладоги й Байкалу Севану і колишнього Аральського моря отже дбати про мову це справа совісті сучасної людини, якщо вона громадянин і патріот а не бюрократ і обиватель мова явище суспільне суспільство здорове життєздатне коли воно складається не з безликих індивідуумів а громадян патріотів своєї землі. (*В.Русанівський*)

Відповіді для самоконтролю:

А – одне речення; Б – два речення; В – три речення;

Г – чотири речення; Д – п'ять речень;

Е – шість речень; Є – сім речень

Завдання 7.9. Визначте, скількома абзацами найдоцільніше подати наведені три тексти та до яких функційних стилів вони належать.

7.9.1. Українські козаки в годину війни були воїнами, у мирний час – поетами й музикантами. Як говорили сучасники, запорожці дуже любили і поспівати, і пограти, і потанцювати козачка. Грали запорожці на усіляких музичних інструментах – кобзах, лірах, скрипках, ваганах, басах, цимбалах, козах, сопілках. З-поміж усіх музичних інструментів найулюбленіших, а тому й найпоширеніших

була в козаків кобза. Кобзу, як вважали козаки, вигадав сам Бог та його святі, тому вони її так шанували. Для самотнього запорожця, який часто поневірявся по безлюдних степах і не мав можливості протягом багатьох днів нікому й слова промовити, кобза була щирим другом, дружиною вірною, якій він звиряв свої думи, на якій він проганяв свою тугу. Якою дорогою була кобза козакові, бачимо в тій козацькій думі, де мовиться, як козак, вмираючи у дикому степу від спраги й голоду, в останню мить свого життя звертається до кобзи і називає її „дружиною вірною”. „бандурою мальованою” і в горі питається в неї: „А де ж мені тебе діти?” (кн. *”Наука і культура”*).

7.9.2. Український рушник! Як багато промовляє до нас це слово, яке воно рідне й миле нам! Скільки зворушливих спогадів та образів з народного родинного життя пов’язано з рушником! Чи можна знайти в нас, в Україні – в минулому, та й нині – більш опоетизовану й популярну мистецько-побутову реліквію? Хіба що наша українська чарівна пісня. Власне, рушник – це та ж сама задушевна пісня чи дума, заспівана розмаїтими засобами ткання, вишиття, вибійкою, безмежно-буйною фантазією орнаменту, в який наш народ вклав свою поетичну душу (кн. *”Наука і культура”*).

7.9.3. Коли мені кажуть Київ, я бачу Дніпро. Стоячи на Володимирській гірці, я хвилююся над неосяжним простором, що відкривається моїм очам унизу, і в мене таке відчуття, наче я птах, мовби лечу я, розпластавши руки-крила, заточую великі кола над тим чарівним світом, який лежить унизу. Колись наш пращур теж отак зупинився на Київській горі над Боричевим узвозом і теж зазнав, певне, отакого почуття падіння-польоту і навіки сподобав це місце, а, може, вибрав він Київську гору тому, що з неї найдалі було видно виглядати червоні лодії, що йшли по Дніпру, і чорні човники древлян, які спускалися по Десні хай там хоч що. То був геніальний предок, і ми повинні належно оцінити його мудрість. Коли мені кажуть Київ, я бачу кам’яні маси будинків і зелені скверики коло них, горбаті вулички і широкі промивини площі Володимира і стародавні узвози, кам’янисто-безладну площину Подолу й затінені липами вулиці Печерська, чарівливо-хімерну Соломинку і Татарку (П. Загребельний).

Відповіді для самоконтролю:

А – один абзац; Б – два абзаци;
В – три абзаци; Г – чотири абзаци

Завдання 7.10. Вмотивовано визначте, який із наведених варіантів українського перекладу твердження *Л.Щерби* є найдоречнішим за лексико-граматичною будовою та стилістично вправним: *Литературный язык, которым мы пользуемся, – это подлинно драгоценнейшее наследие, полученное нами от предшествующих поколений, драгоценнейшее, ибо оно дает нам возможность выражать свои мысли и чувства и понимает их не только у наших современников, но и у великих людей минувших времен (Л.Щерба).*

Відповіді:

А. Літературна мова, якою ми користуємося, – це справжній, дорогоцінний скарб, отриманий нами від попередніх поколінь, дорогоцінний, бо дає нам можливість висловлювати свої думки й почуття і розуміти їх не тільки у наших сучасників, але й у великих людей минулих часів.

Б. Використовувана літературна мова – це справді найдорогоцінніший спадок, який ми отримали від наших пращурів, найдорогоцінніший, оскільки надає нам можливості висловлювати свої думки й почуття і розуміти їх не тільки у наших сучасників, а також і у великих людей минувшини.

В. Літературна мова, якою ми послуговуємося, – це найдорожчий скарб, отриманий нами від пращурів, найдорожчий, бо дозволяє висловити думки й почуття, зрозуміти не лише наших сучасників, а й видатних людей минулого.

Г. Літературна мова, що використовується нами, – це дійсно той найбільш дорогий скарб, що отримали ми у спадок, найбільш цінний, тому що маємо можливість не тільки висловлювати свої думки і почуття, але й розуміти як наших сучасників, так і видатних людей минулого.

ПІДСУМКОВА КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА № 1

Чинні норми української мови

Структура: 12 обов'язкових завдань (розподільні диктанти з елементами тестування; добір українських та російських відповідників; моделювання морфемної будови слів різних частин мови; творення граматичних форм іменників, дієслів; творчі завдання, у тому числі з культури мовлення).

Завдання 1. Запишіть за чинними орфографічними нормами української мови наведені слова.

Абон..мент, ан..логія, бе..компромісний, бе..коштовний, від..їзд, В..чеслав, д..ректор, допом..гати, енци..клопедія, ..тимологія, ..дійснити, ..цілити, інт..л..гентний, комп..ютер, л..вів..яни, людс..кість, мар..во, невід..ємний, ож..ледиця, пр..кордонний, пр..зирство, пр..значити, ..таман, ..планувати, пал..во, ..купчення, пр..ор..тет, ..ренда, суб..ект, об..єктивний.

Відповіді для самоконтролю:

- 1) слів зі вставленою літерою **-а-** – 2;
- 2) слів зі вставленою літерою **-е-** – 6;
- 3) слів зі вставленою літерою **-и-** – 6;
- 4) слів зі вставленою літерою **-і-** – 2;
- 5) слів а зі вставленою літерою **-о-** – 2;
- 6) слів зі вставленою літерою **-з-** – 4;
- 7) слів зі вставленою літерою **-с-** – 2;
- 8) слова зі вставленим **м'яким знаком** – 2;
- 9) слів зі вставленим **апострофом** – 7.

Завдання 2. Наведіть українські відповідники до російської лексики, у тому числі полісемічної.

Запорожский, криворожский, Кременчуг, Илья, Евгений, областной, хвастливый, шестьсот, счастливый, контрастный, жури, язык, долг, адрес, билет, брошюра, агентство, счастье.

Завдання 3. Поясніть лексичне значення паронімічних пар, навівши до них російські відповідники.

Досвідчений – освічений, показчик – показник, талан – талант.

Завдання 4. Подайте узвичасну фінальну частину до початкових фрагментів українських прислів'їв.

Язык до ... (?); Усякий свого щастя ... (?); Яка головонька, ... (?).

Завдання 5. Наведіть нормативні українські відповідники до усталених приєменникових конструкцій російської мови.

В другой раз, в течение дня, в последнее время, в прошлом году, при содействии, по окончании школы, говорить на украинском языке, из-за болезни, принять участие в семинаре, сообщить о результатах, в соответствии с планом, урок по физике, жить по закону, в связи с опозданием.

Завдання 6. Позначте графічно морфемну будову наведених слів і визначте їх частиномовну приналежність.

Безвинний, логічно, незаконність, обсяг, самовчитель, усміхаюся, рішуче, обговорюючи, описаний, начальник.

Завдання 7. Утворіть від наведених іменників форми родового відмінка однини та множини.

Апельсин, галузь, конфлікт, метр, море, підпис, обличчя, студент, факультет, університет.

Завдання 8. Запишіть українські відповідники до наведених російською мовою словосполучень з атрибутивними формами дієслова.

Сдав все зачеты, слушатели ...

Внимательно решая задачи, мы ...

Прочитанная недавно книга ...

Абитуриент, интересующийся техническими науками, ...

Слушая лекцию, студенты конспектировали и ...

Написав контрольную работу, ученики ...

Первокурсники, успешно сдавшие экзамены, ...

Дисциплины, изучаемые на втором курсе, ...

Выученная на занятии тема ...

Искомое число ...

Завдання 9. Запишіть наведені прислівники згідно з нормами українського правопису трьома колонками: неподільно (цілісно); через дефіс; окремо (як словосполучення).

Без/відома, по/друге, на/двоє, по/троє, на/жаль, по/англійськи, по/родинному, по/латині, день/у/день, більш/менш, час/від/часу, без/вісти, з/роду/віку, по/пам'яті, будь/що/будь, на/самоті, всьго/на/всьго, будь/коли, після/завтра, будь/ласка.

Відповіді для самоконтролю:

- 1) неподільне (цілісне) написання – 3 прислівники;
- 2) дефісне написання – 9 прислівників;
- 3) окреме написання – 8 прислівникових сполучень.

Завдання 10. Наведіть по три складних слова різних частин мови з початковими міжнародними компонентами *відео-*, *електро-*, *макро-*.

Завдання 11. Запишіть двома колонками за нормами українського правопису частки *не*, *ні* з різними частинами мови: 1) як префікс слова (разом); 2) окремо.

Не/можна; не/можливо; не/ук; не/навідіти; не/загартований; не/має; не/вже; не/активний, а стриманий; не/вчення;ще не/розв'язане питання; ні/з/ким.

Відповіді для самоконтролю:

- 1) з префіксом *не-*, *ні-* – 7 слів;
- 2) з часткою *не-*, *ні-* – 5 слів.

Завдання 12. Наведіть українські відповідники до поданих службових частин мови. Складіть і запишіть три речення з кожною із службових частин мови (сполучник, частка, прийменник) для ілюстрації наукового, офіційно-ділового і розмовного функціональних стилів.

Чтобы, так как, несмотря на то чтобы, или, то есть, однако, но, ни, между, в соответствии с, около (100%), вряд ли, разве, именно, и, если.

ПІДСУМКОВА КОМПЛЕКСНА САМОСТІЙНА РОБОТА № 2

Текст і культура мовлення, мовне коригування, переклад

Структура: 3 завдання (1 текстовий диктант з елементами тестування, орфографічне коригування, переклад).

Завдання 1. Запишіть за чинними нормами української орфографії та пунктуації зв'язний текст. Підкресліть вставлені букви та розділові знаки і поясніть їх чинними правилами. Запропонуйте найточніший заголовок до тексту.

Не/можн.. ходити по/рідній землі не/чаруюч..сь випл..ка..ою народом у/віках рідною мовою. Випл..ка..ою под..рова..ою нам на віки/вічні що/б бер..гли що/б ро..в..вали далі.

Слова мо..уть ..б..єднувати і р..з..єднуватити але ..б..єднуюч.. ..хня сила сто/крат ду..ча. В народ.. не/має скарб.. більш..го як ..го мова. І коли є загроза хоч д..щ..цю втратити з/того скарб.. нас проймає тр..вога. Як матір за рідну дитину як дбайливого г..осподар.. за чистий лан. Така тр..вога с..годні має під/собою пі..стави. То/ж ма..мо ..робити все для/того що/б не/..горнулися крила що/б не/обірвалася золота нитка яка в..де з/давн..ни в наш.. дні.

Слова це ті/ж зерна що впали в родюч.. землю це хліб наш насу..ний без/якого не/мисл..ме саме жи..я.

Слова це крила ласті...ки вона ..х не/поч..ває але бе../них не/може зл..тіти.

Свято ..країнс..кої мови це ..твер..жен..я жит..дайн..сті рідного народ.. його вільного ро..во.. його бе..смер..я в будуч..ні.

Люб..мо рідну мову береж..мо і пл..каймо її як с..стру як матір як вла..них дітей(Ю.Мушкетик).

Відповіді для самоконтролю:

а) у тексті має бути ком – 23;

б) у тексті має бути тире –3;

в) у тексті має бути окличних знаків – 1 .

Завдання 2. Знайдіть, якщо є, помилки в наведеній групі слів і запишіть їх правильно. Підкресліть та поясніть орфограми. Назвіть типи лінгвістичних словників, що допомогли правильно записати лексику.

Аренда, ател'є, бар'єр, близькість, багатство, будь-ласка, воєнний, допобачення, журі, кар'єра, неможна, обличь, одже, пів Запоріжжя, пів-яблука, полей, попам'яті, пріоритет, священний, криворіжський, Юр'евич, Сергієвна, очікувати, Прип'ять, шіссот, емоційно-зabarвлений, будь що будь, студентство, профессура, претендент, західно-європейський, науководослідний, контраcний, день перемоги, менше, пів Європи, сдійснення, премирливий, нізким,

прізвись, Васильевич, Анатольевна, бескористливий, по-одинці, інцидент, Прикарпаття, колектив, расформування, з'ясований.

*Відповіді для самоконтролю:
наведено правильно – 3 слова*

Завдання 3. Перекладіть українською мовою наведений текстовий фрагмент із книги відомого слов'янського лінгвіста Л. Крисіна “Язык в современном обществе”, визначте головну інформацію і підкресліть ключові слова.

Язык – настолько неотъемлемый компонент всякого человеческого коллектива, что люди часто не замечают его особенностей, не задумываются над тем, как он устроен, как используется в разных жизненных ситуациях. Отсюда иллюзия, что ничего сложного в языке нет и поэтому, стало быть, изучение языка практически ненужное, досужее занятие.

Однако даже небольшой опыт речевого общения убеждает нас в том, что роль языка в современном обществе необычайно велика, что процесс речевой коммуникации сложен и обусловлен многими факторами.

Хотя наука о языке существует давно (одна из первых грамматик была создана древнеиндийским ученым Панини в IV в. до нашей эры!), в этой науке еще много неоткрытого. Середина нашего (XX ст.- Г.Онуфрієнко) столетия явилась временем, когда в лингвистике были сделаны (и делаются сейчас) новые шаги вперед, привлекая к себе внимание представителей других научных дисциплин. Для современного языкознания чрезвычайно характерно последовательное стремление к точному и непротиворечивому описанию языковых фактов, к математически строгому истолкованию свойственных языку закономерностей. К особенно значительным и интересным результатам это стремление привело в таких областях лингвистической науки, как семантика (теория значения) и синтаксис.

Вместе с тем все очевиднее становится, что чисто лингвистический анализ языка и его различных применений недостаточен для того, чтобы до конца понять его природу. Нужно, оказывается, гораздо больше и систематичнее, чем это делалось до сих пор, привлекать данные о явлениях самой действительности, которая отражается в языке, о социальных и психологических отношениях между людьми, о возрастных особенностях речевого развития и еще о многом другом.

Без изучения социальных факторов не могут быть удовлетворительным образом объяснены многие явления как в речевой практике, так и в развитии языка. Несмотря на то, что слова Ж. Вандриеса, крупнейшего бельгийского лингвиста XX в.: “Только изучая социальную роль языка, можно составить себе представление о том, что такое язык”,— были сказаны полвека назад, подлинно научное исследование языка в тесной связи с социальными условиями его существования началось сравнительно недавно (*по Л. Крысину*).

Завдання 4.

4.1. Запропонуйте до тексту найточніший заголовок і вмотивовано визначте його стилістичну приналежність.

В історії людської цивілізації нелегко віднайти народ, подібний нашому, який, маючи тисячолітню традицію державотворення, збагативши вершини людського поступу самобутньою культурою, впродовж століть, опісля був позбавлений права знати правду про себе. Так само нелегко віднайти аналоги і з мовою, якій би випало пройти тернистий шлях, що судився мові народу українського, зокрема друкованому слову. Впродовж віків його методично й жорстко витісняли з державних і громадських інституцій, зі школи й науки, церкви й письменства, над ним сміялися і знущалися, повсюдно забороняли.

У добу духовного й національного відродження ми маємо змогу неупереджено й розважливо поміркувати над багатьма сторінками нашої драматичної історії.

Серед постатей, що пройшли важкі випробування долі і свій талант віддавали на вівтар боротьби за здобуття державності, є ім'я Івана Огієнка.

Сучасники називали його людиною енциклопедичних знань, праці й обов'язку. І це не випадково. Адже свій природжений хист ученого, педагога, державного, громадського, церковного і культурного діяча він однаковою мірою успішно застосовував як мовознавець та літературознавець, редактор та видавець, перекладач і поет, ректор і міністр, православний митрополит та історик української церкви.

Важко сказати, в якій із названих сфер діяльності Іван Огієнко залишив найпомітніший слід. Одне беззаперечно: він чесно і сповна служив українській справі, до останніх днів свого довгого й важкого

життя не полишав сподвижницької діяльності на ниві відродження нації. Бібліографія наукових, публіцистичних та художніх праць ученого, за неповними даними, складає понад тисячу одиниць (за М. Тимошиком).

4.2. Сформулюйте одним-двома реченнями основну думку прочитаного тексту.

4.3. Здійсніть фонетичний, морфемний та словотвірний аналіз підкреслених у тексті слів *неупереджено, збагативши, державотворення*.

4.4. Доберіть синоніми, антоніми та спільнокореневі слова до підкреслених у тексті дієслів *забороняли, віддавали, поміркувати*.

4.5. Наведіть приклади фразеологізмів із використаними у тексті іменниками *правда, доля, ім'я*.

4.6. Поясніть правопис за чинними нормами української мови підкреслених слів *випробування, обов'язку, беззаперечно, чесно, даними, боротьби, століть, самотньою, друкованому, здобуття, сподвижницької, вістар, не полишав, неповними, не випадково*.

4.7. Визначте частиномовну приналежність кожного слова у першому реченні тексту.

4.8. Поясніть чинними правилами української пунктуації розділові знаки в передостанньому реченні тексту.

4.9. Трансформуйте складне речення, яке утворює третій абзац тексту, у два прості.

4.10. Визначте структурний тип останнього речення та його граматичну основу.

4.11. Складіть за проблематикою тексту діалог (студент – студент) із 6-8 реплік, використавши формули українського словесного етикету.

4.12. Наведіть інформацію про інших славетних українців-сподвижників шляхетних справ у царинах освіти, історії, науки, культури.

ЛІТЕРАТУРА

Підручники, навчальні посібники
 (* – наявність джерела у бібліотеці ЗНТУ)
 із Грифом МОН України

1. ***Онуфрієнко Г. С.** Науковий стиль української мови: Навчальний посібник. – К.: «Центр навч. літ-ри», 2006. – 312 с.
2. ***Онуфрієнко Г. С.** Науковий стиль української мови: Навчальний посібник з алгоритмічними приписами – 2-е вид. доп. – К.: «Центр учбової літ-ри», 2009. – 392 с.
3. ***Онуфрієнко Г.С.** Риторика: Навчальний посібник для ВНЗ. – К., «Центр учбової літ-ри», 2008. – 592 с.
4. ***Онуфрієнко Г.С., Руколяньська Н.В.** Українська мова в комплексних завданнях для юристів: Навчальний посібник / За заг. ред. Г.С. Онуфрієнко. – Запоріжжя, 1998. – 281 с.
5. ***Онуфрієнко Г.С., Таранова Н.В.** Українська мова в тестових завданнях. Поглиблений курс: Навчальний посібник / За заг. ред. **Г.С.Онуфрієнко.** – Запоріжжя, 1999. – 404 с.

6. **Васильченко В.М., Доценко О.Л.** Диктант з української мови: Навчальний посібник.-К., 2003.
7. **Глазова О.П.** Українська орфографія: Навчальний посібник.- Х., 2004.
8. **Глазова О.П.** Українська пунктуація: Навчальний посібник.- Х., 2004.
8. ***Дидактичні матеріали з мовних та культурологічних дисциплін / За заг. ред. Онуфрієнко Г.С.** – Розділ 1. Удосконалення мовної підготовки; Розділ 2. Українознавство. – Запоріжжя, 2000.
10. ***Онуфрієнко Г.С. та ін.** Практикум з сучасної української мови для нефілологів. – Запоріжжя, ЗНТУ. – 1994.
11. ***Онуфрієнко Г.С. та ін.** Складні випадки українського правопису. Навчальний посібник для нефілологів.–2-е вид., доп. – Запоріжжя, 1998.
12. **Пономарів О.** Стилїстика сучасної української мови. – Тернопіль, 2000.
13. **Сагач Г.М.** Золотослів. – К., 1993.
14. Сучасна українська мова в схемах і таблицях: Навчальний посібник.- 2-е вид. / Укл.: **Литвин І.С., Литвин С.І.** – К., 2004.
15. **Ткаченко Є.М.** Українська мова. Пунктуація: Навчальний посібник. – Х., 2001.
16. **Тоцька Н.І.** Українська пунктуація: Практикум.- К., 1990.
17. Український правопис / АН України, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 4-е вид., випр. і доп. – К, 1993.

- 18.*Український правопис / АН України, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 4-те вид., випр. і доп. – К.: «Наукова думка», 1993. – 236 с. (і наступні роки видання)
19. **Чак Є.** Складні випадки правопису та словосполучення. – К., 1998.
20. **Ющук І.П.** Практикум з правопису української мови. – К., 1994..

Словники, довідники, енциклопедії

1. Антисуржик/ За ред. **О. Сербенської.** – Львів, 1994.
2. **Антоненко-Давидович Б.** Як ми говоримо. – К., 1997.
3. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Відп. ред. **В.Т. Бусел.** – К., 2003.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., Ірпінь, 2001.
5. **Волощак М.** Неправильно - правильно: Довідник з українського слововживання (за матеріалами засобів масової інформації).-2-е доп. вид.-К., 2003.
6. **Головащук С.І.** Складні випадки наголошення: Словник-довідник. – К., 1995.
7. **Головащук С.І.** Українське літературне слововживання: Словник-довідник. – К., 1995.
8. **Гринчишин Д.І., Сербенська О.А.** Словник паронімів української мови. – К., 1986.
9. **Демська О., Кульчицький І.** Словник омонімів. – Львів, 1996.
10. **Єрмоленко С.Я. , Бибик С.П., Тодор О.Г.** Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів/ За ред. С.Я. Єрмоленко. – К., 2001. –
11. **Зубков М.** Українська мова: Універсальний довідник. – Х., 2004 (Гриф МОН України)
12. **Караванський С.** Російсько-український словник складної лексики. – К.,1998.
13. **Кочерган М.П.** Словник російсько-українських міжмовних омонімів (“фальшиві друзі перекладача”). – К., 1997.
14. **Лучик А.А.** Російсько-український та українсько-російський словник еквівалентів слова.-К., 2004.
15. Культура української мови: Довідник/ За ред. академіка **В.М. Русанівського.** – К., 1990.
16. **Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Шевчук С.В.** Російсько-український і українсько-російський словник: Відмінна лексика. – К., 1992.
17. Новий довідник: Українська мова та література/ Укл. **Радищевська М., Михайлюта В.** та ін. – К., 2007.
18. * **Онуфрієнко Г.С., Пазюк Н.В.** Навчальний тлумачний словник лінгвістичних термінів / За заг. ред. **Г.С. Онуфрієнко.** – 2-е вид., доп. –

Запоріжжя, 2001.

19. Орфографічний словник української мови: Близько 125000 слів/ **С.І. Головащук, М.М. Пещак, В.М. Русанівський, О.О. Тараненко.** – 2-е вид., випр. і доп. – К., 1999.
20. **Полюга Л.М.** Словник антонімів української мови / За ред. Л.С. Паламарчука – 2-е вид., доп. і випр. – К., 1999.
21. **Потапенко О.І., Кузьменко В.І.** Шкільний словник з українознавства. – К., 1995.
22. Словник іншомовних слів / Укл. **С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута.** – К., 2000.
23. Словник синонімів української мови: У 2 т. / Укл. **А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головащук** та ін. – К., 1999-2000.
24. Словник української мови : В 11-ти т. – К., 1970-1980.
25. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000.
26. **Шевченко Л.Ю.** та ін. Сучасна українська мова: Довідник./ За ред. **О.Д. Пономаріва** – К., 1996.